

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

PROST PRETOK DELA V EVROPSKI UNIJI

Ljubljana, maj 2005

MATEJ RIBIČ

IZJAVA

Študent **Matej Ribič** izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom **mag. Katje Zajc** in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

1 UVOD.....	1
2 NOTRANJI TRG IN PROST PRETOK DELA	2
2.1 Notranji trg	2
2.2 Prosto gibanje delavcev	3
2.2.1 Definicija delavca	3
2.2.2 Evropsko državljanstvo	3
2.2.3 Diskriminacija	4
2.2.4 Socialne ugodnosti.....	5
2.2.5 Parazitske pravice	5
2.3 Priznavanje poklicnih kvalifikacij v Evropski uniji	6
2.4 Prost pretok oseb skozi Shengenski pravni red	6
3 ZGODOVINA UVAJANJA PROSTEGA PRETOKA DELA V EVROPSKI UNIJI	7
3.1 Pogodba iz Pariza	7
3.2 Pogodba iz Rima.....	8
3.3 Enotni evropski akt in Bela knjiga	9
3.4 Pogodba iz Maastrichta	10
3.5 Pogodba iz Amsterdama.....	11
3.6 Pogodba iz Nice.....	12
3.7 Pristopna pogodba iz Aten in prehodna obdobja za nove članice Evropske unije	13
4 MEDNARODNE MIGRACIJE IN TEORIJE MIGRACIJ	14
4.1. Delovne migracije	15
4.1.1 Beg možganov	16
4.2 Ekonomski učinki migracijskih tokov	16
4.3 Teorije migracij	18
4.3.1 Mikroekonomska teorija.....	19
4.3.2 Makroekonomska teorija	21
4.3.3 Teorija človeškega kapitala	22
4.3.4 Teorija potiska in potega	22
5 ANALIZA PRETOKA DELAVCEV V EU	23
5.1 Analiza dejavnikov potega in potiska v Evropski uniji.....	23
5.1.1 Gospodarska razvitost in gospodarska rast.....	23
5.1.2 Brezposelnost	27
5.1.3 Plače	28
5.1.4 Rangiranje gospodarskih kazalcev držav Evropske unije	30
5.2 Obseg migracij in delež tujcev v Evropski uniji	31
5.3 Migracije in pretok delovne sile v Sloveniji.....	36
5.3.1 Delovanje vlade Republike Slovenije na področju pretoka delovne sile	41
6 SKLEP	42
LITERATURA	43
VIRI.....	45
PRILOGE	

1 UVOD

Politični in gospodarski interesi so po drugi svetovni vojni povzročili največji in najkompleksnejši proces povezovanja evropskih držav v zgodovini. Gospodarska in politična soodvisnost ter sodelovanje evropskih držav, ki so danes povezane v Evropsko unijo, sta se utrjevala s poglobljanjem medsebojnega gospodarskega sodelovanja, ki ga spremlja sklepanje različnih gospodarskih in političnih sporazumov (Kumar, 2004, str. 715). Velik uspeh evropske integracije je med drugim prenos evropskih migracijskih gibanj v povojnem obdobju v prost pretok delavcev (Moussis, 1999, str. 61).

Svobodno gibanje delavcev med posameznimi državami članicami Evropske unije pomeni pravico delavca, državljana države članice, da svobodno išče delo in se zaposli v državi članici pod enakimi pogoji kot domači delavci. Gledano širše pa se na to pravico, ki omogoča svoboden dostop na trg dela, veže tudi pravica do vstopa in bivanja v državi članici ter vse socialne in ekonomske pravice, do katerih so upravičeni domači delavci (Testen, 2003, str. 17). Zaradi pravic, ki so dane tujim delavcem, je prost pretok delavcev pogosto vir družbenih konfliktov, saj so mnogi prepričani, da tujci zasedajo delovna mesta in nižajo dohodke domačinom. Problematičnost na trgu dela se kaže tudi z uvedbo prehodnih obdobj za večino novih članic. S tem želi Evropska unija zaščititi svoje delavce pred tujo delovno silo, čeprav tujci pogosto opravljajo tista dela, katerih domačini ne želijo (Aristovnik et al., 2004, str. 16). Prihod tujih delavcev v Slovenijo je odvisen od ponujenih delovnih mest, izpolnjevanja pogojev za določena delovna mesta ter interesa državljanov članic Evropske unije za delo v Sloveniji. Zaradi vseh naštetih pogojev in zlasti zaradi jezikovnih ovir Slovenija ne pričakuje večjega povpraševanja tuje delovne sile, prav tako pa najverjetneje ni pričakovati velikega odliva slovenskih delavcev v tujino. Kljub vsemu pa bo šele čas pokazal težave, ki se bodo pojavile ob pretoku dela. Zaenkrat lahko ugotovljamo, da se ob vključitvi novih članic v Evropsko unijo obseg migracij ni povečal (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2004).

Namen diplomskega dela je s pregledom sklenjenih pogodb članic Evropske unije prikazati spremembe na pravnem področju, ki zadevajo pretok dela. Na podlagi zbranih podatkov in njihove analize bom prikazal glavne dejavnike, ki vplivajo na pretok in gibanje delavcev na območju Evropske unije v zadnjem obdobju. Cilj diplomskega dela je nakazati glavne imigracijske in emigracijske države v Evropski uniji.

Vsebina diplomskega dela je po poglavjih razporejena v logično zaporedje, ki vodi do končnega cilja diplomskega dela. V uvodnem prvem poglavju predstavljam zasnovo diplomskega dela. Drugo poglavje je namenjeno predstavitvi skupnega trga Evropske unije in glavnih pravnih pojmov, ki spremljajo prost pretok oseb skozi shengenski pravni red.

V tretjem poglavju predstavljam zgodovino uvajanja prostega pretoka dela v Evropski uniji, glavne pravne pogodbe, s katerimi so se spreminjali pravni zakoni na področju prostega pretoka oseb.

Četrto poglavje razlaga pojem migracije, ki zajema vse možne pravne oblike selitev ter mešanja etičnih skupnosti in skupin. Pri tem sem se osredotočil na mednarodne migracije, jih razčlenil na teorije mednarodnih migracij, ki analizirajo ekonomske dejavnike, ter na ekonomske učinke migracijskih tokov.

V petem poglavju sem grafično in tabelarno predstavil glavne dejavnike potega in potiska v posameznih članicah Evropske unije, s pomočjo katerih sem poskušal nakazati intenzivnost in smer migracij. S pomočjo statističnih podatkov sem prikazal migracijske tokove in mobilnost delavcev za izbrane države ter nazadnje izpeljal primerjavo ugotovitev iz zgornjih podpoglavij. Podrobneje sem analiziral migracije v Sloveniji ter s pomočjo analiz nakazal trend gibanja delavcev po vstopu Slovenije v Evropsko unijo.

Diplomsko delo zaključuje sklepna ugotovitev, v kateri povzemam ključna spoznanja iz teoretičnega in praktičnega dela.

2 NOTRANJI TRG IN PROST PRETOK DELA

Prosto gibanje dela in z njim tesno povezana ukinitve nadzora na mejah med državami članicami skupaj z drugimi ekonomskimi svoboščinami tvorita del splošnega koncepta notranjega trga, znotraj katerega ne smejo obstajati notranje meje in osebe pri svojem gibanju ne smejo biti ovirane. V Evropski uniji mora biti fizičnim osebam in podjetjem zagotovljena pravica, da svobodno izbirajo kraj, kjer bodo opravljali svojo ekonomsko dejavnost, in pravica, da ekonomsko dejavnost opravljajo kjerkoli na ozemlju Unije.

2.1 Notranji trg

Gradnja notranjega trga, kjer imajo blago, delo, storitve in kapital svobodo prostega pretoka, je bil eden temeljnih ciljev Pogodbe o Evropski skupnosti (v nadaljevanju PES). Notranji trg določa 14. člen PES kot področje brez notranjih meja, na katerem je v skladu z določbami te pogodbe zagotovljen prost pretok blaga, oseb, storitev in kapitala. Uresničevanje teh svoboščin predvsem omogoča, da lahko proizvodni dejavniki dela in kapitala delujejo brez ovir. Podjetja se lahko ustanovljajo na skupnem trgu, kjerkoli želijo, delavci pa imajo boljši dostop do delovnih mest tam, kjer je večje povpraševanje, kar pomeni večje ugodnosti zaradi boljših delovnih pogojev in plač. S svojo družino se lahko nastanijo v katerikoli državi članici in se tam zaposlijo (Moussis, 1999, str. 87–88). Tako notranji trg predvideva svobodno gibanje delavcev na celotnem področju vseh članic Evropske unije. Ta značilnost notranjega trga je posledica ekonomskega spoznanja, da je le tako mogoče doseči najbolj optimalno alociranje tega proizvodnega dejavnika v celotni Evropski uniji (Kumar, 2004, str. 724).

Notranji trg je bil uradno določen 31. decembra 1992 s harmonizacijo nacionalnih predpisov držav članic, ki so zadevali vzpostavitev in izgradnjo notranjega trga. Pot do notranjega trga

vodi prek skupnega trga, to je stopnje ekonomske integracije, ki želi odstraniti vse ovire v trgovanju v Evropski uniji z namenom združitve nacionalnih trgov v enotni trg, ki ustvarja pogoje za čim večje približevanje pravemu notranjemu trgu.

Za obstoj notranjega trga je danes potrebno vzdrževanje ustreznega funkcioniranja, ki zahteva implementacijo obstoječe zakonodaje Evropske skupnosti in izboljšanje tržne učinkovitosti znotraj in zunaj notranjega trga.

2.2 Prosto gibanje delavcev

Cilj prostega gibanja delavcev je posredno izražen v doseganju uravnoveženega in trajnostnega razvoja gospodarskih dejavnosti ter visoke stopnje zaposlenosti in socialne zaščite. Prosto gibanje delavcev širše razumemo kot prosto gibanje ne le zaposlenih, ampak tudi samozaposlenih in pravnih oseb (Potočnik, 2004, str. 301).

Pravice, ki izhajajo iz 39. člena PES, ne pripadajo samo osebam, ki delajo za nedoločen čas, ampak mora biti svoboda zaposlovanja zagotovljena tudi, če gre za zaposlovanje oseb za delovni čas, ki je krajši od polnega. Delavec ima pravico, da si zagotavlja alternativne in dodatne vire za preživetje sebe in družine, ki izhajajo iz dodatnih zaslužkov (Grilc et al., 2001, str. 448).

2.2.1 Definicija delavca

Evropsko sodišče se je v veliko primerih ukvarjalo z medsebojno povezanostjo ekonomskega vidika prostega gibanja delavcev in socialnega aspekta, ki prav tako tvori del politike prostega gibanja. Zato pravica prostega gibanja ni pomembna samo z ekonomskega vidika – to je, da pomaga k vzpostavitvi notranjega trga –, ampak tudi s socialnega – to je, da pomaga delavcem in njihovim družinskim članom višati njihov življenjski standard. Iz številnih pravnih primerov, ki so se nanašali na definicijo delavca, evropsko sodišče trdi, da gre za delavca v primeru, ko je na podlagi objektivnih kriterijev mogoče ugotoviti, da gre za delovno razmerje.

Temeljne karakteristike delovnega razmerja so (Potočnik, 2004, str. 303):

- a) delavec mora opravljati ekonomsko storitev oziroma storitev, ki ji je mogoče pripisati neko ekonomsko vrednost;
- b) delavec mora biti pod nadzorom drugega (delodajalca);
- c) za opravljeno delo dobi plačilo.

2.2.2 Evropsko državljanstvo

Pojem državljanstvo Evropske unije se prvič uradno pojavi v sklepni listini Evropskega sveta leta 1984. Voditelji držav in vlad članic so poudarili pomen nadaljnjega razvoja Evropske

unije, ki naj bi temeljil na priznavanju identitete prebivalcev držav skupnosti. Državljanstvo Evropske unije je uzakonila Maastrichtska pogodba.

17. člen v Maastrichtski pogodbi določa (Pogodba o Evropski uniji, 1992):

1. Državljan Evropske unije so vse osebe z državljanstvom ene od držav članic. Državljanstvo skupnosti dopolnjuje in ne nadomešča nacionalnega državljanstva.
2. Za državljane Evropske unije veljajo pravice in dolžnosti po tej pogodbi.

18. člen omogoča prosto gibanje oseb (Pogodba o Evropski uniji, 1992):

1. Vsak državljan Evropske unije ima pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic ob upoštevanju omejitev in pogojev, določenih s to pogodbo, in ukrepi, ki so bili sprejeti za njeno uveljavitev.
2. Svet¹ lahko sprejme odločbe za olajšanje uresničevanja pravic iz odstavka 1; če v tej pogodbi ni določeno drugače, odloča Svet v skladu s postopkom iz člena 251. V tem postopku Svet odloča soglasno.

Niška pogodba je spremenila 2. odstavek 18. člena in dodala 3. odstavek (Pogodba iz Nice, 2001):

1. Če je potrebno zakonodajno delovanje Evropske unije za doseganje cilja iz prvega odstavka in PES ne vsebuje pristojnosti, lahko Svet izvrši takšno dejanje po postopku iz 251. člena.
2. Drugi odstavek se ne uporabi za določbe o potnih listih, osebnih izkaznicah ali drugih dokumentih ali določbah, ki se nanašajo na socialno varnost ali socialno zavarovanje.

Omejitve glede državljanstva, ki jih določa 18. člen PES, predstavljajo finančne in socialne pogoje, ki jih morajo migranti, sicer evropski državljani, izpolnjevati, da imajo pravico za prebivanje v državi članici Evropske unije (Potočnik, 2004, str. 316).

2.2.3 Diskriminacija

V 39. členu PES sta opredeljeni neposredna in posredna oziroma skrita diskriminacija. Neposredna diskriminacija pomeni, da nek predpis države članice razlikuje med domačimi državljani in državljani drugih držav članic. Država je odgovorna za kršitev 39. člena tudi kot oseba javnega prava (Potočnik, 2004, str. 308).

Za posredno diskriminacijo gre v primeru, ko neka določba kot pogoj za pridobitev pravice ne predpisuje, da mora neka oseba imeti državljanstvo določene države članice, ampak postavlja nek drug pogoj, ki ga državljani domače države članice navadno izpolnjujejo, državljani drugih držav članic pa ne ali pa veliko težje (Tratnik, 2004, str. 101). Ovire, ki predstavljajo

¹ V proces odločanja v Evropski uniji so vpletene tri glavne institucije: Evropski parlament, Evropska komisija in Svet Evropske unije. Svet je glavni organ za sprejemanje odločitev v Evropski uniji in je bil ustanovljen z ustavnimi pogodbami v petdesetih letih dvajsetega stoletja. Načeloma Komisija predlaga nove zakone Evropske unije, Parlament in Svet pa jih sprejemata.

posredno diskriminacijo, so izjemoma dovoljene, vendar le, če se zanje lahko najde objektivna utemeljitev.

Prepoved diskriminacije velja v prvi vrsti za države članice, lokalne skupnosti in javnopravne institucije, ki državljanov drugih držav članic ne smejo obravnavati drugače kot domače državljane. Ker gre v tem primeru za razmerje med posameznikom in oblastnimi organi, govorimo o vertikalnem učinku. Prepoved diskriminacije pa bi bila precej neučinkovita, če ne bi veljala v odnosu med dvema posameznikoma, v tem primeru govorimo o horizontalnem učinku (Tratnik, 2004, str. 102).

2.2.4 Socialne ugodnosti

Za delavce, ki živijo in delajo v državi članici Evropske unije, so zelo pomembne socialne ugodnosti, ki izboljšujejo njihove življenjske in delovne pogoje, kljub temu pa so povezane z ekonomskimi interesi Evropske unije. Za socialne ugodnosti je temeljno pravilo nediskriminantnosti in so zapisane v 7. členu 1612/68 uredbe (Potočnik, 2004, str. 314):

1. Delavec, ki je državljan države članice, v drugi državi članici zaradi njegovega državljanstva ne sme biti deležen drugačnega obravnavanja kot domači delavci v zvezi z zaposlitvenimi in delovnimi pogoji, predvsem glede plačila, odpovedi in, če bi postal brezposeln, glede vrnitve na delovno mesto ali ponovne zaposlitve.
2. Uživa enake socialne in davčne ugodnosti kot domači delavci.
3. Na podlagi enakih pravic in pod enakimi pogoji kot domači delavci ima dostop do usposabljanja, poklicnih šol in centrov za prekvalifikacijo.
4. Vsaka določba kolektivne ali individualne pogodbe ali druge kolektivne ureditve glede dostopa do zaposlitve, plačila in drugih delovnih pogojev ali odpovedi, je nična, če določa ali dopušča diskriminacijske pogoje za delavce, ki so državljani drugih držav članic.

2.2.5 Parazitske pravice

Parazitske pravice, ki jih definira uredba 1612/68, imenujemo pravice, ki jih lahko enako kot delavci sami uveljavljajo tudi člani delavčeve družine. Pravico, da se pridružijo državljanu države članice, ki je zaposlen v drugi državi članici, imajo ne glede na njihovo državljanstvo naslednje osebe:

1. njegov zakonec in njuni potomci, ki so stari manj kot 21 let ali so vzdrževani družinski člani;
2. vzdrževani predniki delavca in njegovega zakonca.

Države članice olajšajo vstop tudi vsakemu drugemu družinskemu članu, ki ne sodi med zgoraj naštetе osebe, če ga navedeni delavec vzdržuje ali če je v državi, iz katere prihaja, živel v skupnem gospodinjstvu z delavcem. V vsakem primeru pa mora imeti delavec za svojo družino na razpolago stanovanje, ki se šteje kot primerno za domače delavce v regiji, v kateri je zaposlen (Potočnik, 2004, str. 314).

2.3 Priznavanje poklicnih kvalifikacij v Evropski uniji

Postopek priznavanja poklicnih kvalifikacij² je odvisen od poklica, trajanja izobraževanja in usposabljanja, delovnih izkušenj ter pravil v posameznih državah. Za nekaj poklicev veljajo področne direktive, ki omogočajo samodejno priznavanje pridobljene izobrazbe v vseh državah Evropske unije. Ti poklici so: arhitekt, zdravnik, medicinska sestra, babica, zobozdravnik in veterinar, pa tudi pri teh lahko v nekaterih primerih nastanejo zapleti oziroma mora posameznik opraviti dodatno preverjanje usposobljenosti. Za vse druge poklice se uporablja splošni sistem, ki ne priznava diplom za namen izobraževanja, ampak za namen zaposlovanja, če je posameznik izobraževanje in usposabljanje za svoj poklic opravil v drugi državi in ne tam, kjer bi rad delal.

Splošni sistem priznavanja diplom ureja več evropskih direktiv, postopek pa se med posameznimi članicami razlikuje. Na ravni Evropske unije ne obstaja krovna ustanova, priznavanje izvajajo izključno pristojne institucije v državi gostiteljici, institucije Evropske unije pa ne morejo spreminjati ali dopolnjevati odločitev nacionalnih ustanov za priznavanje kvalifikacij. To velja za dodiplomsko in podiplomsko izobraževanje (Turk, 2004, str. 32).

2.4 Prost pretok oseb skozi shengenski pravni red

Prvi sporazum, ki govori o postopni odpravi kontrole na skupnih mejah, je bil podpisan 14. junija 1985 med Belgijo, Nizozemsko, Luksemburgom, Nemčijo in Francijo. Te države so se za odpravo mejnih kontrol odločile predvsem zato, da bi zagotovile hitrejši in učinkovitejši pretok oseb. Pozneje so k Schengnu pristopile še Italija (1990), Španija in Portugalska (1991), Grčija (1992), Avstrija (1995), Danska, Švedska in Finska (1996). Schengenski sporazum predvideva kratkoročne ukrepe za olajšanje mejne kontrole, okrepljeno sodelovanje med policijskimi in carinskimi organi držav članic, še posebej v boju zoper kriminal, in vzpostavitev skupnih kontrolnih mest. Poudarek je na izboljšanju policijskega sodelovanja, poenostavitvi pravne pomoči, skrajšanju in poenostavitvi izročitvenega postopka, dogovoru o čezmejnem zasledovanju, spoštovanju prepovedi vstopa na celotnem območju držav pogodbenic, prilagoditvi predpisov na področju narkotikov, orožja in eksplozivov, poenotenju vizumske politike in pogojev za vstop. Nadzor se prenese na zunanje meje pogodbenic ob upoštevanju interesov vseh ostalih držav članic (Zupan, 1993, str. 39).

Drugi sporazum je bil podpisan 19. junija 1990 in je začel veljati 1. septembra 1993. Znan je tudi kot Schengenska konvencija in je nadgradnja Schengenskega sporazuma iz leta 1985. Konvencija se je v praksi uveljavila šele marca 1995 in šele takrat je bila dokončno rešena dotedanja dilema glede odprave mejnih kontrol na notranjih mejah za vse, ki te meje prestopajo, torej tudi za državljane tretjih držav, glede česar članice dotlej niso bile enotne. Oba sporazuma sta postala sestavni del evropskega pravnega reda z Amsterdamsko pogodbo, ki je začela veljati leta 1999.

² Več o priznavanju poklicnih kvalifikacij na spletnih naslovih: <http://www.enic-naric.net>; <http://www.europa.eu.int/youreurope>.

V letih 1994 in 1995 so Danska, Finska in Švedska zaprosile za pristop k Schengnu in hkrati izrazile željo, da bi kljub temu ohranile svobodno gibanje oseb v okviru Nordijske unije potnih listov. Zato je bil leta 1996 podpisan poseben sporazum o sodelovanju med Islandijo, Norveško in schengenskimi državami. V Schengenskem protokolu k Amsterdamski pogodbi je bilo določeno, da se Islandija in Norveška pridružita izvajanju in razvoju schengenskega pravnega reda na osnovi določb sporazuma iz leta 1996. Postopek za to pa je bil določen v sporazumu med Svetom Evropske unije, Islandijo in Norveško o sodelovanju teh dveh držav pri izvajanju, uporabi in razvoju schengenskega pravnega reda.

Poseben položaj Velike Britanije in Irske je urejen v dveh protokolih in v Schengenskem protokolu k Amsterdamski pogodbi. Za Veliko Britanijo in Irsko schengenski pravni red ni zavezujoč. Tako lahko obe državi še naprej opravljata nadzor na svojih mejah, prav tako pa lahko tudi druge države članice izvajajo nadzor oseb, ki prihajajo neposredno z območja Velike Britanije in Irske. Obe državi imata tudi možnost, da kadarkoli zaprosita za vključitev v Schengenski sporazum, seveda pa je za to potrebno soglasje preostalih schengenskih držav. Pogovori o vključitvi Velike Britanije in Irske v del schengenskega informacijskega sistema že potekajo.

Eden od kopenhavskih kriterijev za članstvo v Evropski uniji od držav kandidatk zahteva, da v celoti prevzamejo evropski pravni red, zato morajo vse prihodnje članice skupnosti prevzeti tudi celoten schengenski sporazum. Slovenija je že od osamosvojitve naprej postopno prilagajala ukrepe pri nadzoru državne meje schengenskim standardom. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo 1. 5. 2004 je ena od zunanjih meja skupnosti postala tudi 670-kilometrsko slovenska meja s Hrvaško, kjer Slovenija opravlja nadzor za vse države članice. Slovenski državljani lahko zdaj zgolj z osebno izkaznico potujemo v Italijo, Avstrijo, Madžarsko, Hrvaško, Švico, Liechtenstein in Francijo. Če pa želimo nadaljevati potovanje v schengenski prostor, moramo na meji s sosednjimi državami pokazati potni list (Vršaj, 2004, str. 92).

3 ZGODOVINA UVAJANJA PROSTEGA PRETOKA DELA V EVROPSKI UNIJI

Prve ideje o združenji Evropi segajo že v 18. stoletje, vendar so voditelji držav šele po drugi svetovni vojni doumeli, da evropske države niso sposobne samostojno rešiti problemov na področju zagotavljanja trajnega miru, svobode in blaginje. Načrti o integracijah so postajali vse konkretnjši in so privedli do prvih ekonomskih skupnosti. Evropska unija se je s časom spreminjala, a kljub nekaj manjšim spremembam ohranja svojo originalno institucionalno strukturo (Moussis, 1999, str. 26).

3.1 Pogodba iz Pariza

Prvi korak na poti k združenji Evropi je bila Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (v nadaljevanju ESPJ), sklenjena 18. aprila 1951, z začetkom veljavnosti 23. julija 1952. Pobudnik za združevanje Evrope je bil francoski zunanji minister Robert

Schuman, ki je menil, da je prvi pogoj za združitev Evrope prenehanje nasprotovanja med Francijo in Nemčijo. Predlog so na obeh straneh hitro sprejeli, pridružile pa so se mu še Belgija, Italija, Luksemburg in Nizozemska. ESPJ je v skladu s 1. členom ustanovne pogodbe temeljila na skupnem trgu, skupnih ciljih in organih. Ustanovitev ESPJ pa je bil šele začetek poti k bistveno obsežnejši in tesnejši skupnosti (Potočnik, 2004, str. 7).

Skupnost za premog in jeklo je temeljila na štirih načelih. Ta načela ostajajo trajni temelji celotne združene Evrope (Vršaj, 2004, str. 32):

1. superiornost prava in pravnih ustanov;
2. organi skupnosti so pravno in finančno neodvisni od posameznih držav;
3. tesno sodelovanje med ustanovami Skupnosti;
4. enakopravnost med državami z odpravo diskriminacij.

Pogodba iz Pariza določa ukinitve vseh omejitev pri zaposlovanju glede na narodnost delavcev, ki prihajajo iz držav Skupnosti. V ta namen pogodba določa sestavo skupnih pogojev za zaposlovanje v industriji premoga in jekla ter njihovo posredovanje kandidatom za zaposlitev. Državni organi držav članic morajo prepovedati vsakršno diskriminacijo pri plačilu in delovnih pogojih med državljani članic skupnosti ter zagotoviti socialne pravice vsem zaposlenim ne glede na državljanstvo delavca.

3.2 Pogodba iz Rima

V naslednjih letih so države Beneluksa prevzele pobudo in se začele zavzemati za ustanovitev širše ekonomske integracije. Začela so se pogajanja o Pogodbi o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (v nadaljevanju EGS). Ustanovna pogodba je bila podpisana 25. marca 1957 v Rimu in je začela veljati 1. januarja 1958. Rimska pogodba se imenuje tudi okvirna pogodba, ker vsebuje glavne cilje, ki si jih je zastavila Evropska skupnost. Ti cilji so (Vršaj, 2004, str. 35):

1. carinska unija in enotna carinska tarifa;
2. skupno tržišče in prost pretok ljudi, blaga storitev in kapitala;
3. zблиžanje gospodarskih politik za uravnovešen gospodarski razvoj in za dvig življenjske ravni narodov;
4. vzpostavitev čim tesnejših vsestranskih stikov med državami članicami.

V Skupnosti se z Rimsko pogodbo zagotovi prosto gibanje delavcev. Prosto gibanje vključuje odpravo vsakršnega razlikovanja na podlagi državljanstva delavcev držav članic v zvezi z zaposlitvijo, plačilom in drugimi delovnimi in zaposlitvenimi pogoji, kar je zapisano v 48. členu te pogodbe.

48 člen zajema pravico (Temeljni akti Evropskih skupnosti, 2002, str. 250):

1. sprejeti ponujeno delovno mesto;
2. se v ta namen na območju držav članic prosto gibati;
3. bivati v državi članici zaradi zaposlitve skladno z določbami zakonov ali drugih predpisov, ki urejajo zaposlovanje državljanov te države;

4. ostati na ozemlju države članice po prenehanju zaposlitve v tej državi pod pogoji, zajetimi v izvedbenih predpisih, ki jih pripravi Komisija.

V 49. členu je Svet po posvetovanju z Evropskim socialnim odborom izdal usmeritve, v katerih so navedeni potrebni ukrepi za vzpostavitev prostega pretoka delavcev iz člena 48 (Temeljni akti Evropskih skupnosti, 2002, str. 250):

1. zagotovitev tesnega sodelovanja med posameznimi državnimi zavodi za zaposlovanje;
2. odpravljanje tistih upravnih postopkov in praks ter predpisanih rokov za dostop do prostih delovnih mest, ki izhajajo iz notranje zakonodaje ali predhodno sklenjenih sporazumov med državami članicami in katerih ohranitev bi ovirala liberalizacijo gibanja delavcev;
3. odpravljanje vseh predpisanih rokov in drugih omejitev, predvidenih z notranjo zakonodajo ali predhodno sklenjenimi sporazumi med državami članicami, ki glede svobodne izbire zaposlitve za delavce iz drugih držav članic določajo drugačne pogoje od tistih, ki veljajo za domače delavce;
4. vzpostavitev ustreznih mehanizmov, ki povezujejo ponudbe s prošnjami za zaposlitev in olajšajo doseganje ravnotežja med ponudbo in povpraševanjem na trgu delovne sile tako, da nista ogrožena življenjska raven in raven zaposlenosti v posameznih regijah in industrijskih vejah.

V 50. členu Rimske pogodbe je zapisan skupen program držav članic, ki spodbuja izmenjavo mladih delavcev, na področju socialne varnosti (51. člen) pa Svet sprejme ukrepe, kakršni so potrebni za zagotovitev prostega gibanja delavcev. V ta namen vzpostavi ureditev, ki delavcem migrantom in njihovim vzdrževancem zagotavlja (Temeljni akti Evropskih skupnosti, 2002, str. 250):

1. seštevanje vseh dob, ki se upoštevajo po zakonodajah posameznih držav, za pridobitev in ohranjanje pravice do dajatev ter za izračun višine dajatev;
2. izplačevanje dajatev osebam s stalnim prebivališčem na ozemlju držav članic.

Z Rimsko pogodbo se začne obdobje tesnega sodelovanja med državami članicami na socialnem področju, ki se odvija predvsem v zvezi z zaposlovanjem, delavsko zakonodajo in delovnimi pogoji, s poklicnim šolanjem in z nadaljnjim usposabljanjem, s socialnim zavarovanjem, z varstvom pred poklicnimi boleznimi in nesrečami pri delu, industrijsko higieno in zakonodajo, ki se nanaša na sindikate in kolektivne pogodbe med delodajalci in delavci (Zupan, 1993, str. 14).

3.3 Enotni evropski akt in Bela knjiga

Najpomembnejše sredstvo za doseganje ciljev, zastavljenih v PEGS, je bila vzpostavitev skupnega trga, ki se po svojih značilnostih ne razlikuje od notranjega trga posameznih nacionalnih držav. Že s PEGS je bil namen članic Skupnosti zagotoviti štiri svoboščine: prost pretok blaga, prost pretok storitev, kapitala in oseb. PEGS je predvidevala, da se skupni trg vzpostavi postopoma v treh fazah, ki bi trajale po štiri leta, tako da bi se prehodno obdobje

končalo leta 1970. Vendar pa je v sedemdesetih letih 20. stoletja državam članicam zaradi ekonomske krize in stagnacije primanjkovalo politične volje za sprejem predpisov, ki bi pospeševali integracijo (Tratnik, 2004, str. 8).

Leta 1985 je Komisija izdala tako imenovano Belo knjigo, ki vsebuje okrog 300 ukrepov, s katerimi naj bi bil notranji trg vzpostavljen do konca leta 1992. Pripravljen je bil tudi časovni načrt za izvedbo teh ukrepov. V Beli knjigi je podan predlog za obdavčenje migrantov in njihovih družin, s tem naj bi se začela harmonizacija davčnega sistema, kar je pomemben dejavnik pri sprostitvi trga dela. Podane so bile smernice za doseg skupnega evropskega trga dela na področju ustreznosti poklicnih kvalifikacij ter predlog splošnega sistema za delodajalce (Ekonomika Evrope, 1995, str. 90–91).

Na podlagi Bele knjige je bil 28. februarja 1986 podpisan Enotni evropski akt (v nadaljevanju EEA), v katerem so zapisane spremembe ustanovnih pogodb, ki so začele veljati 1. junija 1987. Skupnost sprejme ukrepe za postopno vzpostavitev notranjega trga v obdobju, ki se izteče 31. decembra 1992. Države članice v 118a členu Akta namenjajo posebno pozornost spodbujanju izboljšav, zlasti glede zdravja in varnosti delavcev v delovnem okolju, in si ob ohranjanju že doseženih izboljšav postavijo za cilj uskladitev pogojev na tem področju (Temeljni akti Evropskih skupnosti, 2002, str. 11).

Evropska unija je bila prvič omenjena kot cilj evropskega integracijskega procesa (Tratnik, 2004, str. 8).

3.4. Pogodba iz Maastrichta

Iz ciljev PEGS in EEA je bilo jasno razvidno, da skupni oziroma notranji trg ni bil zastavljen kot končni cilj integracije, temveč le kot pomemben korak na poti k Evropski uniji (Tratnik, 2004, str. 10). Maastrichtska pogodba, uradno Pogodba o ustanovitvi Evropske unije (v nadaljevanju PEU), je bila sklenjena 7. februarja in je začela veljati 1. novembra 1993, v njej pa je bila prvič opredeljena Evropska unija. Ta pogodba označuje novo obdobje v procesu vzpostavitve vse tesnejše zveze med narodi Evrope.

PEGS je s pogodbo iz Maastrichta doživela bistvene spremembe. Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti se je s 1. novembrom 1993 preimenovala v pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti (Vršaj, 2004, str. 40). Pomembna sprememba je bila vključitev določil o vzpostavitvi Evropske monetarne unije (v nadaljevanju EMU) v PES, ki so predvidevala zelo natančen časovni načrt za uvedbo enotne evropske valute (Vršaj, 2004, str. 41).

V Maastrichtski pogodbi je podrobneje opredeljen termin državljanstvo Unije. Okrepila se je vloga Ekonomskega parlamenta in pristojnosti skupnosti so se razširile na področje okoljske politike, socialne politike, kulture varstva potrošnikov in telekomunikacij (Tratnik, 2004, str. 12).

Za izboljšanje zaposlitvene priložnosti delavcev na notranjem trgu v Skupnosti in za dvig življenjske ravni ustanovijo Evropski socialni sklad. Cilj sklada je opredeljen v 123. členu pogodbe in skuša omogočiti lažje zaposlovanje delavcev ter povečati njihovo geografsko in poklicno mobilnost v skupnosti, pa tudi olajšati njihovo prilagajanje spremembam v industriji in proizvodnih sistemih, zlasti s poklicnim usposabljanjem in preusposabljanjem. Skupnost prispeva k razvoju kakovostnega izobraževanja s spodbujanjem sodelovanja med državami članicami ter po potrebi s podpiranjem in z dopolnjevanjem njihovih dejavnosti, pri čemer v celoti upošteva odgovornost držav članic za vsebino poučevanja in organizacijo izobraževalnih sistemov, pa tudi njihovo kulturno in jezikovno raznolikost.

Na področju izobraževanja in socialne politike si je Evropska unija zastavila naslednje cilje (Pogodba o Evropski uniji, 1992):

1. razvijanje evropske razsežnosti v izobraževanju, zlasti s poučevanjem in z razširjanjem jezikov držav članic;
2. spodbujanje mobilnosti študentov in profesorjev, med drugim s spodbujanjem akademskega priznavanja diplom in študijskih obdobij;
3. pospeševanje sodelovanja med izobraževalnimi zavodi;
4. razvijanje izmenjave informacij in izkušenj glede vprašanj, ki so skupna izobraževalnim sistemom držav članic;
5. spodbujanje razvoja izmenjave mladih ter izmenjave pedagoških in drugih strokovnih delavcev;
6. spodbujanje razvoja izobraževanja na daljavo.

3.5 Pogodba iz Amsterdama

V končnih določilih PEU je bil leta 1996 sklic konference predstavnikov držav članic, da bi se ugotovilo, v kolikšni meri je potrebno PEU spremeniti. Konferenca se je začela marca 1996 v Torinu in je bila povod za konferenco predsednikov držav oz. vlad 16. in 17. junija 1997 v Amsterdamu, kjer je bila 7. oktobra 1997 sklenjena Amsterdamska pogodba. Ta je začela veljati 1. maja 1999.

Najpomembnejša področja, ki so bila predmet pogajanj pred Amsterdamsko pogodbo, so bila naslednja:

1. širitev Unije
2. demokracija in temeljne pravice;
3. delovanje institucij;
4. sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev.

Eden od najpomembnejših predmetov razpravljanja je bila širitev Unije. V čakalnici se je nahajalo 10 vzhodno- in srednjeevropskih držav ter Ciper in Malta. Pristop novih držav je prinašal nova vprašanja, zlasti na področju človekovih pravic, vprašanja tesnejše integracije in sprejemanja odločitev, za katere naj bi rešitev prinesla Amsterdamska pogodba (Tratnik, 2004, str. 13-14).

Z Amsterdamsko pogodbo je bilo Uniji dodeljeno veliko novih pristojnosti v zvezi s prostim gibanjem oseb, azila, imigracije, prečkanja zunanjih meja ter pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah, kar določa 65. člen PES (Tratnik, 2004, str. 14).

Skupnost si prizadeva za visoko stopnjo zaposlenosti in pospešuje razvoj usklajene strategije zaposlovanja, zlasti za spodbujanje kvalificiranih, usposobljenih in prilagodljivih delavcev in trgov dela gospodarskim spremembam. Z namenom visoke stopnje zaposlenosti so ustanovili Svet za zaposlovanje, ki nadzoruje in pripravlja smernice za države članice ter jih usmerja in svetuje pri zaposlitveni politiki. Na podlagi rezultatov Svet in Komisija pripravita skupno letno poročilo za Evropski svet o stanju na področju zaposlovanja v Uniji in o izvajanju smernic za zaposlovanje. Svet lahko sprejme spodbujevalne ukrepe, ki so namenjeni spodbujanju sodelovanja med državami članicami in podpori njihovega delovanja na področju zaposlovanja s pobudami, katerih cilj je razvijanje izmenjave informacij, zagotavljanje primerjalnih analiz in izvedenskih mnenj, pa tudi pospeševanje inovativnih pristopov in vrednotenje izkušenj, zlasti z uporabo pilotnih projektov (Temeljni akti evropskih skupnosti, 2002, str. 58).

Na področju socialne politike se Unija zavzema za izboljšanje življenjskih razmer in delovnih pogojev, tako da se ob ohranjanju izboljšav omogoči njihova uskladitev, ustrezna socialna zaščita, dialog med socialnimi partnerji, razvoj človeških virov za trajno visoko zaposlenost in boj proti izključenosti. Za doseg te ciljev Unija podpira in dopolnjuje dejavnosti članic na naslednjih področjih (Amsterdamska pogodba, 1997):

1. izboljšanje zlasti delovnega okolja za varovanje zdravja in varnosti delavcev;
2. delovni pogoji;
3. vključevanje oseb, ki so izključene iz trga dela;
4. enakost moških in žensk glede priložnosti na trgu dela in obravnave pri delu.

Skupnost na področju socialne politike poskuša doseči čim večjo kohezijo v zakonodaji držav članic. V ta namen podpira delovanje članic s smernicami na področju varnosti in zdravja pri delu, delovnih pogojev, svetovanja zaposlenih ter varstva delavcev s pogodbami za določen čas.

3.6 Pogodba iz Nice

V pogodbi iz Amsterdama je vrsta vprašanj ostala nerazrešenih, na primer sestava Komisije in odločanje v Svetu po naslednji širitvi članstva. Ta vprašanja so obravnavali na medvladni konferenci predstavnikov držav in vlad 7.-11. decembra 2000 v Nici. Na konferenci so 26. februarja 2001 sklenili t. i. pogodbo iz Nice, ki je začela veljati šele 1. februarja 2003.

Na področju zaposlovanja in socialne politike je skupnost ustanovila Komite za socialno varnost. Na tem srečanju je bila podpisana tudi Listina o temeljnih pravicah, kjer so se Evropski narodi v prizadevanju za vedno večjo povezanost Unije odločili, da svojo prihodnost zgradijo na miru, ki bo temeljil na skupnih vrednotah. Nekateri člani listine se nanašajo tudi

na vprašanja svobode pri zaposlitvi, iskanju dela, pravice socialne varnosti, enakosti med spoloma, pravic do informacij (Vršaj, 2002, str. 54).

3.7 Pristopna pogodba iz Aten in prehodna obdobja za nove članice Evropske unije

Pogodba iz Aten, ki je bila sklenjena leta 2003 in začela veljati 1. 5. 2004 s pridružitvijo desetih novih članic, med njimi tudi Slovenije, omogoča državam članicam Evropske skupnosti, da sedem let omejujejo zaposlovanje delavcev iz novih članic. Prvi dve leti po razširitvi Unije, do maja 2006, imajo vlade EU-15³ proste roke pri uveljavljanju nacionalnih ukrepov, ki načeloma dopuščajo popolno liberalizacijo na trgu. Pred iztekom tega obdobja mora komisija pripraviti poročilo o posledicah širitve na zaposlovanje, nove članice pa lahko zahtevajo posebno oceno razmer na trgu.

Države EU-15 lahko nato še tri leta samostojno odločajo, ali bodo sprostile pretok delavcev. Te začasne omejitve se morajo končati po petih letih, vendar pogodba dovoljuje še dveletno podaljšanje v primeru, če bi liberalizacija zaposlovanja povzročila resne pretrese na trgu dela ali če bi obstajala nevarnost takih motenj. Zaščitne ukrepe je po pogodbi iz Aten treba odpraviti šele ob koncu sedmega leta, torej maja 2011. Ta določila pa ne veljajo za Malto in Ciper, medtem ko se mora preostalih osem novih članic z omejitvami sprijazniti (Gnilšak, 2003, str. 17).

Nove članice so v pogajalskih izhodiščih uveljavile načelo vzajemnosti, kar pomeni, da lahko tudi same v času sedemletnega prehodnega obdobja do vsake države članice EU-15 uveljavljajo enakovredne ukrepe v primeru, da ta država uveljavlja nacionalne ukrepe glede prostega gibanja delavcev.

Nemčija in Avstrija sta med pogajanjmi o širitvi najostreje nasprotovali odpiranju meja za delavce iz srednjeevropskih in vzhodnih držav, vendar nista bili edini, ki sta omejili prost pretok delavcev. Omejitve je uvedlo dvanajst držav (Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Francija, Grčija, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska ter Španija), kar pomeni, da za zaposlovanje državljanov novih članic uporabljajo nacionalno zakonodajo in je za zaposlitev v teh državah potrebno delovno dovoljenje. Prost pretok delavcev iz novih članic so uvedle le Irska, Švedska in Velika Britanija. Slovenski delavci pa delovnega dovoljenja ne potrebujejo v novih članicah Evropske unije (Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska ter Slovaška) (Turk, 2005a, str. 31).

Pretok delavcev med posameznimi državami spada med delovne migracije, ki so del mednarodnih migracij in bodo podrobneje predstavljene v naslednjem poglavju.

³ EU-15- Evropska unija pred 1. majem 2004, ko je bila zadnja širitev EU.

4 MEDNARODNE MIGRACIJE IN TEORIJE MIGRACIJ

Svet je preplavljen z migracijskimi tokovi, ki potekajo od manj razvitih k bolj razvitim družbam, od družb, kjer so politične, religiozne svoboščine omejene, k družbam, ki zagotavljajo več političnih in osebnih svoboščin; od družb, kjer divjajo vojne, do družb, ki živijo v miru (Klinar, 1976, str. 22). Od vseh demografskih procesov spadajo migracije tako po obsegu raziskovanja kakor po vsebinski in teoretični opredeljenosti med najmanj razvita področja demografije (Malačič, 2000, str. 155).

Pojem mednarodne migracije je opredeljen z opredelitvijo samega pojma migracije, saj je ena od njegovih specifičnih oblik. Mednarodne migracije so ožje polje migracijskih situacij, ki so povezane z nastankom nacionalne države in prestopom državne meje ter enoletnim bivanjem v tujini⁴ (Lušič-Hacin, 1999, str. 142). Migracije združujejo pojem emigracij in imigracij. Emigracije so gibanje ljudi iz njihove izvorne države v imigratsko državo, imigracije pa pomenijo trajni приход v imigratsko družbo. Pri mednarodnih migracijah migranti prestopijo državne meje, preselijo se v tujino. Imigranti morajo ostati v novi imigrantski družbi dalj časa – več kot eno leto, da jih je mogoče ločiti od drugih kategorij prebivalcev, kot so obiskovalci, turisti, sezonski delavci in podobno. Z migriranjem v drugo državo migranti zapustijo prvotni socialni sistem in kulturo ter so postavljeni pred zahtevo po spremembi svoje nacionalne identitete, ki zadeva transformacije v nacionalni lojalnosti, v kulturi, jeziku in navadah.

Obstaja veliko različnih delitev mednarodnih migracij. Za boljšo preglednost jih bomo razvrstili v posamezne tematske sklope. Tako ločimo migracije glede na (Klinar, 1976, str. 32–49; Končar, 1993, str. 21–22; Pernek, 1995, str. 75):

1. motiv in vzrok:

- ekonomske migracije,
- politične migracije;

2. čas trajanja:

- trajne migracije,
- začasne migracije;

3. stopnjo organiziranosti oziroma nadzora:

- organizirane oziroma kontrolirane migracije – so v veliko pomoč tako imigracijski kot emigracijski državi pri oblikovanju in vodenju migracijske politike;
- neorganizirane oziroma nekontrolirane migracije – so predhodnice organiziranih migracij in pomenijo izključitev migranta iz nadzora imigracijske in emigracijske družbe in njenih institucij, kar posledično ustvarja možnost za diskriminacijo in izkoriščanje migrantov;

⁴ Leta 1994 je bila v Sloveniji spremenjena definicija pojma »emigrant«, za katerega je od takrat naprej definiran vsak državljani Republike Slovenije, ki vsaj eno leto prebiva v tujini, pa čeprav ima še vedno prijavljeno stalno prebivališče v Sloveniji.

4. število migrantov:
 - posamične migracije,
 - skupinske migracije;
5. na menjavo stalnega prebivališča:
 - primarne migracije – prva selitev iz države izvora;
 - sekundarne migracije – vse nadaljnje migracije;
 - povratne migracije – vrnitev v državo izvora;
6. inciativo:
 - prostovoljne migracije – prevladujejo dejavniki potega nad dejavniki potiska;
 - prisilne migracije – prevladujejo dejavniki potiska nad dejavniki potega. V to skupino migracij uvrščamo begunce in druge osebe, ki potrebujejo zaščito pred rasnimi, verskimi, političnimi ali ideološkimi pritiski ter žrtve naravnih oziroma tehnoloških nesreč, kot so suša, lakota, poplave, nuklearne nesreče;
7. stopnjo prilagodljivosti:
 - konzervativne migracije – imigranti iščejo v novem okolju podobne razmere, kot so jih imeli v prejšnjem;
 - inovacijske migracije – imigranti migrirajo zaradi želje po napredovanju, boljši tehnologiji in razvitosti;
8. zakonitost migriranja posameznika:
 - legalne – migrant izpolnjuje vse zakonsko predpisane kriterije za imigracijo in mejo prestopi na zakonit način ter upošteva vse administrativne predpise za bivanje in ekonomsko delovanje v državi imigracije;
 - ilegalne – migranti prestopijo mejo na nezakonit način ali pa mejo prestopijo na zakonit način, a ne upoštevajo administrativnih predpisov in zakonskih pogojev za bivanje in ekonomsko delovanje v državi.

V diplomski nalogi smo se omejili predvsem na legalne migracije zaradi dela in zaposlitve, ki so del ekonomskih migracij. Čeprav velikokrat s pojmovanjem migracij mislimo na delovne migracije, so slednje le del vseh migracij, ki se zgodijo in predstavljajo migracije delavcev.

4.1. Delovne migracije

Med delovne migracije štejemo migracije, pri katerih prevladujejo ekonomski vzroki in motivi. V delovne migracije so vključeni predvsem delavci, ki iščejo delo ali boljše delovne razmere in zato zapuščajo domače izvorno okolje. Vendar med migrante – delavce ne vključujemo samo tistih slojev, ki jih v migracijo silijo eksistenčne življenjske razmere, ampak tudi tiste strokovnjake, ki migrirajo zaradi boljših delovnih razmer, možnosti napredovanja, strokovnega izpopolnjevanja in podobno. Medtem ko so bili emigranti v obdobju razvoja klasičnega kapitalizma nekvalificirani delavci iz nerazvitih in prenaseljenih območij, prihaja sodobna ekonomska migracija iz držav, ki se razvijajo, zato je tudi njena kvalifikacijska struktura na višji ravni. Zaradi tega obstaja neskladje med velikim povpraševanjem po

kvalificiranih delavcih in strokovnjakih, ki jih želijo tako razvite kot manj razvite družbe, in možnostmi migriranja nekvalificiranih delavcev z nerazvitih območij. Potreba po tujih delavcih zaradi demografskih značilnosti držav Evropske unije narašča, kljub temu pa je vstop tujih delavcev še vedno omejen. Povečuje se začasno zaposlovanje oziroma zaposlovanje za določen čas. Z vključevanjem začasnih priseljencev na trg dela Unije se večja fleksibilnost trga in odpravlja pomanjkanje delavcev v določenih panogah. Na tak način pa se države izognejo plačevanju stroškov za socialno varnost, ki bi nastali v primeru stalne zaposlitve tujcev. Države članice Unije so bilateralne sporazume o kontingentih gostujočih delavcev iz šestdesetih let 20. stoletja zamenjale z različnimi politikami začasnega zaposlovanja, kot so na primer enoletne pogodbe ipd. (Bevc et al., 2000, str. 72–88).

4.1.1 Beg možganov

Sodobni razvoj temelji na potrebi po znanju in zato se v sodobnih migracijah vedno pogosteje srečujemo z begom možganov. Izraz beg možganov uporabljamo, kadar govorimo o migracijah izobraženih delavcev. Strokovnjaki se pretežno selijo iz manj razvitih držav v bolj razvite, ne samo zaradi boljših materialnih in delovnih razmer, ki jim jih zagotavljajo razvite družbe, ampak tudi zaradi možnosti napredovanja, specializacije, nadaljnjega izpopolnjevanja ter sodelovanja z ustreznim strokovnim krogom ljudi. Prav zato je beg možganov opredeljen kot migracija potega s strani potencialne imigracijske države, ki oblikuje svojo imigracijsko politiko glede na domače potrebe po delavcih in pogoje, ki veljajo na njenem trgu dela. Kvalificirani delavci se poskušajo izogniti diskriminacijam, ki v njihovem prvotnem okolju zavirajo njihov strokovni razvoj. Tok migracij strokovnjakov iz bolj razvitih v manj razvite države ni tako izrazit, oba tokova pa sta pomembna dejavnika pri povečevanju razlik med razvitimi in manj razvitimi družbami. Dolgoročno gledano so emigrantske države z begom možganov prikrajšane pri razvoju. Izgubljajo investicije, ki so jih vlagale v izobraževanje strokovnjakov, odhod strokovnjakov pa povzroča negativne posledice za prebivalce manj razvitih emigrantskih družb, ki ostajajo doma (William J. Carrington et al., 1998). Zastavlja se vprašanje, kako omejiti tok emigracij strokovnjakov. Emigrantske države morajo odpraviti neustreznosti in diskriminacije pri zaposlovanju strokovnjakov, investirati v šolstvo, nadzorovati emigracije ter spodbujati remigracije, vzpostaviti morajo ustrezno delovno klimo za delovanje strokovnjakov. Razvite države imajo veliko korist od prihoda strokovnjakov, poleg tega pa je bilo šolanje imigrantskih strokovnjakov za razvite države brezplačno. Vendar ima dotok tujih strokovnjakov tudi negativen vpliv, saj se s tem znižuje interes za šolanje domačih strokovnjakov in posamezne stroke postopno postajajo odvisne zgolj od tujih strokovnjakov. To so razlogi, zaradi katerih imajo razvite države interes pomagati nerazvitim pri njihovih prizadevanjih za omejevanje emigracije strokovnjakov (Pajnih et al., 2003, str. 65).

4.2 Ekonomski učinki migracijskih tokov

Ekonomske učinke migracijskih tokov lahko razdelimo v štiri skupine. Prva skupina ekonomskih učinkov migracij dokazuje, kako migracijski tokovi vplivajo na najpomembnejše

makroekonomske procese.⁵ Mednarodne organizacije podpirajo svetovni uravnoteženi razvoj, ki zmanjšuje razlike v ekonomski razvitosti, kar posledično zmanjšuje tudi migracijske pritiske. Z gospodarskim razvojem se postopoma izenačujejo delovni, plačilni in socialni pogoji življenja v državah, ki so tradicionalno veljale za nosilke migracijske ponudbe delovne sile, kar vpliva na umiritev svetovnih migracijskih tokov. L. J. Simon je leta 1999 ugotovil, da migracije pozitivno vplivajo na gospodarsko rast, povzročajo večjo konkurenčnost na trgu dela in povečujejo motivacijo za delo. Migranti so nadpovprečno nagnjeni k varčevanju in investiranju ter sčasoma na nekaterih pomembnih poslovnih področjih prevladujejo sami tuji delavci. Sicer migracije vplivajo na domačo brezposelnost in trg dela, vendar ekonomske analize ne morejo potrditi prevladujočega negativnega učinka na brezposelnost domačinov. Migracijski tokovi prav tako ne vplivajo veliko na raven plač domačih delavcev, ker tuji delavci običajno zapolnjujejo probleme strukturne brezposelnosti in tržne niše na trgu dela.

Druga skupina pomembnih učinkov migracij je povezana z regionalnimi ekonomskimi razlikami⁶ v ciljnih državah. Migracijski tokovi povečujejo regionalne razlike, ker pretok migrantov povzroči prerazdelitev dohodkov od lastnikov dela k lastnikom kapitala. Prerazdelitev dohodkov je posledica dejstva, da so tuji delavci pripravljeni delati za nižje plačilo in lastniki kapitala lahko prodajo več po nižji ceni oziroma imajo pri enakih cenah proizvodov več dobička na proizvod. Domači delavci pa morajo privoliti k znižanju plač. Ti procesi so še posebej izraziti, če so migranti povezani s podjetniškim kapitalom, kar poleg prerazdelitve dohodkov v nekaterih regijah povzroči predvsem dodatno prerazdelitev blaginje.

V tretjo skupino ekonomskih učinkov uvrščamo vpliv migracijskih gibanj na javni sektor in proračunsko ravnotežje.⁷ Migranti niso večji uporabniki javnih storitev in ne prejema več transfernih plačil kot domači prebivalci. Ker migranti niso posebna skupina prejemnikov socialnih nadomestil, sta v povprečju njihova višina in struktura približno enaki kot pri domačinih. Ekonomske študije o proračunskih posledicah migracijskih tokov za posamezne države se med seboj pogosto razlikujejo, vendar večina potrjuje, da migracijski procesi sprožajo več pozitivnih kot negativnih učinkov v javnem sektorju. Migracijski procesi v imigracijski državi znižujejo starostno raven aktivnega prebivalstva, kar običajno zvišuje produktivnost, gospodarsko rast in proračunske prihodke države, hkrati pa se z migracijami znižujejo proračunski izdatki. To pomeni, da migracijski procesi na dolgi rok sorazmerno znižujejo delež javnih izdatkov v BDP. V primeru, ko posamezni neto proračunski izdatki naraščajo sorazmerno s širino socialnih programov v posameznih državah, to lahko povežemo z značajem socialne države.

⁵ Več o vplivu migracij na makroekonomske procese v: J. L. Simon: *The Economic Consequences of Migration*. Michian : University of Michigan, 1999.

⁶ Več o vplivu migracij na spremembo regionalnih ekonomskih razlik v: L. Baker, W. Foster: *Immigration and the Australian Economy*. Canberra : BIR, 1991.

⁷ Več o vplivu migracij na javni sektor in proračunsko ravnotežje v: L. Cutts: *Immigration and Local Government Budgets*. Canberra : AGPS, 1992.

V četrto skupino ekonomskih učinkov migracij uvrščamo ekonomsko obnašanje migrantov.⁸ V ekonomskih študijah za ZDA je dokazano, da rodnost migrantov ni nič večja kot pri domačem prebivalstvu, čeprav migranti prihajajo z območij z drugačnimi demografskimi značilnostmi. Migranti niso večji porabniki zdravstvenih storitev, saj so načeloma bolj zdravi od domačinov in so bolj mobilni ter pripravljeni delati več v slabših delovnih razmerah in za nižje plače kot domači delavci. Poleg tega pa stopnja kriminalitete pri migrantih ni nič večja od stopnje zagrešenih kaznivih dejanj pri domačinih, v primeru Evropske unije pa je celo manjša. Migranti, še posebno ekonomski migranti se hitro prilagodijo trgu dela in življenju v novi državi. Razen etičnih in verskih razlik migrantov se v desetih letih značilnosti migrantov skoraj v ničemer ne razlikujejo od domačinov in načina življenja domačega prebivalstva. Migranti so v primerjavi z domačini enake starosti in spola bolj nagnjeni k trdemu delu, so produktivnejši, več varčujejo, se hitreje odločajo za lastne posle, so iznajdljivejši in bolj kreativni.

Iz vseh teh ugotovitev lahko povzamemo, da so na narodnogospodarski, regionalni in lokalni ravni pozitivni ekonomski učinki migracijskih tokov večji od negativnih učinkov. To je temeljno sporočilo, ki ga morajo doumeti predvsem politično-ekonomski nosilci migracijske politike (Pajnih et al., 2003, str. 62–66).

4.3 Teorije migracij

Družbene znanosti, ki se ukvarjajo z analizo migracij, so dosedaj razvile celo vrsto pristopov, s katerimi poskušajo pojasniti dejavnike, ki povzročajo migracije. Dejavniki so zelo kompleksni, raznovrstni ter odvisni od vrste migracij in časa, v katerem potekajo. Če zanemarimo prisilne migracije kot posledice vojn, naravnih katastrof in družbenih nemirov večjih razsežnosti, lahko za druge vrste migracij rečemo, da so zanje najpomembnejši ekonomski dejavniki. Poleg ekonomskih dejavnikov na migracije vplivajo še geografske, družbene, kulturne, politične in druge značilnosti regij, v katerih migracije potekajo (Malačič, 2000, str. 171).

Eno izmed prvih resnejših analiz migracij je podal E. G. Ravenstein v osemdesetih letih 19. stoletja, ko je na osnovi empiričnih podatkov preučeval zakonitosti migracij v Angliji.

Ugotovil je naslednje zakonitosti migracij:

1. migracije se odvijajo na kratkih razdaljah in so usmerjene v večja mesta;
2. vsak migracijski tok ima svoj protitok;
3. ženske so bolj usmerjene k migracijam na kratke razdalje;
4. migracije potekajo po stopnjah;
5. vaško prebivalstvo je mobilnejše od mestnega;
6. tehnološki razvoj pospešuje migracije;
7. najpomembnejši dejavniki migracij so ekonomski.

⁸ Več o ekonomskem obnašanju migrantov v: G. Borjas, R. Freeman: Immigration and the Workforce. Economic Consequences for the USA and Source Areas. Chicago : Chicago UP, 1992.

Kasnejše empirične raziskave so omajale ugotovitve Ravensteinovih zakonitosti, vendar še do danes ni nihče razvil koherentne teorije mednarodnih migracij. Obstaja le množica teorij, ki se razvijajo samostojno in v izolaciji.

V nadaljevanju predstavljam nekaj osnovnih teorij migracij.

4.3.1 Mikroekonomska teorija

Klasični mikroekonomski pristop predpostavlja popolno konkurenčno gospodarstvo. Teorija predpostavlja, da je delo homogeni proizvodni faktor, da so delavci popolnoma obveščeni o vseh pomembnih postavkah lastnega odločanja, da se okusi med delavci ne razlikujejo in da ni ovir v mobilnosti.

Potreba po migracijah v popolnoma konkurenčnem gospodarstvu izvira iz relativnih sprememb zaposlitvenih možnosti med panogami in poklici ter iz geografskih razlik in sprememb relativnih priložnosti med regijami. Delavci poskušajo maksimizirati vrednost mejnega proizvoda lastnega dela, kar pomeni, da z migracijami poskušajo maksimizirati individualno koristnost. Zelo pomembna je vloga trga. Trg usklajuje relativne faktorske cene tako, da je splošna raven plač usklajena s povpraševanjem po delu in je dosežena polna zaposlenost. Splošna raven plač mora biti usklajena s povpraševanjem po delu, tako da je dosežena polna zaposlenost. Presežek dela v enem sektorju ali regiji vodi do znižanja njegove cene v primerjavi s ceno dela v drugih sektorjih in regijah. To se lahko prenese na mednarodne migracije ob predpostavki, da je pretok dela popolnoma prost. Migracije delavcev bodo povzročile, da se bosta vzpostavila novo ravnovesje in s tem nova ravnovesna raven plač. Novo ravnovesje bo doseženo, ko bo vrednost mejnega proizvoda vseh proizvodnih dejavnikov v vseh državah enaka. Takrat bo dosežena tudi maksimalna koristnost (Malačič, 2000, str. 173).

Do danes je bilo narejenih veliko študij, ki preučujejo razmerje med mikroekonomskimi dejavniki in stopnjo migracij.

Tabela 1: Mikroekonomski dejavniki in študije

Mikroekonomski dejavniki	Avtor	Operacijske spremenljivke
Starost	Bauer, Zimmermann	Starostna struktura
Izobrazba	Bauer, Zimmermann	Izobrazbena struktura
Zakonski stan, struktura gospodinjstev	Bauer, Zimmermann	Povprečna velikost gospodinjstva
Nenaklonjenost tveganja	Rotte, Vogler	Korelacijski koeficient dohodkovnih razlik
Relativno poslabšanje	Borjas	Varianca dohodkovne distribucije
Direktni stroški migracij	Bauer, Zimmermann	Razdalja (v km)
Stroški informiranja	Burda,	Vpliv informacijske mreže v ciljni državi

Vir: Stoviček, 2002, str. 8–11.

Starost:

Rezultati empiričnih študij Bauerja in Zimmermanna, v katerih sta preučevala linearno razmerje med starostjo in verjetnostjo migriranja, kažejo na negativno razmerje med starostjo in verjetnostjo migriranja.

Izobrazba:

Rezultati empiričnih študij Bauerja in Zimmermanna kažejo, da je raven dosežene izobrazbe negativno povezana z nagnjenostjo k migriranju.

Zakonski stan, struktura gospodinjstev:

Rezultati empiričnih študij Bauerja in Zimmermanna kažejo, da imajo osebe v zakonskem stanu manjšo nagnjenost k migriranju kot samske osebe. Vpliv velikosti gospodinjstva pa ne vpliva na nagnjenost k migriranju.

Nenaklonjenost tveganju:

Rezultati empiričnih študij Rotteja in Voglerja kažejo, da se tveganje, povezano z migracijami v obdobju moderne komunikacijske tehnologije in informacijskih mrež, vzpostavljenih v ciljnih državah, vedno bolj zmanjšuje.

Relativno poslabšanje:

Rezultati empiričnih študij Borjasa kažejo, da neenakomerna distribucija dohodka v ciljni državi poveča nagnjenost k migriranju potencialnih migrantov z nadpovprečnim dohodkom. Če imajo potencialni migranti podpovprečen dohodek, hkrati pa je distribucija dohodka v ciljni državi enakomernejša, se bo migracijski potencial povečal.

Razdalja:

Rezultati empiričnih študij Bauerja in Zimmermanna kažejo, da je razdalja negativno povezana z migracijskimi tokovi zaradi naraščanja stroškov in tveganja z razdaljo.

Stroški informiranja:

Rezultati empiričnih študij Bauerja in Zimmermanna kažejo, da so eden izmed najpomembnejših razlogov za migriranje izkušnje posameznikov, ki so v preteklosti migrirali v določeno ciljno državo. Informacijske mreže so v mednarodnem kontekstu migracij zelo pomembne.

Problem mikroekonomskih teorij migracij je, da v realnosti večina predpostavk ni izpolnjenih. V realnem svetu ni popolne obveščenosti, homogenosti proizvodnih dejavnikov, enakih okusov, obstajajo pa tudi različne ovire pri migriranju.

4.3.2 Makroekonomska teorija

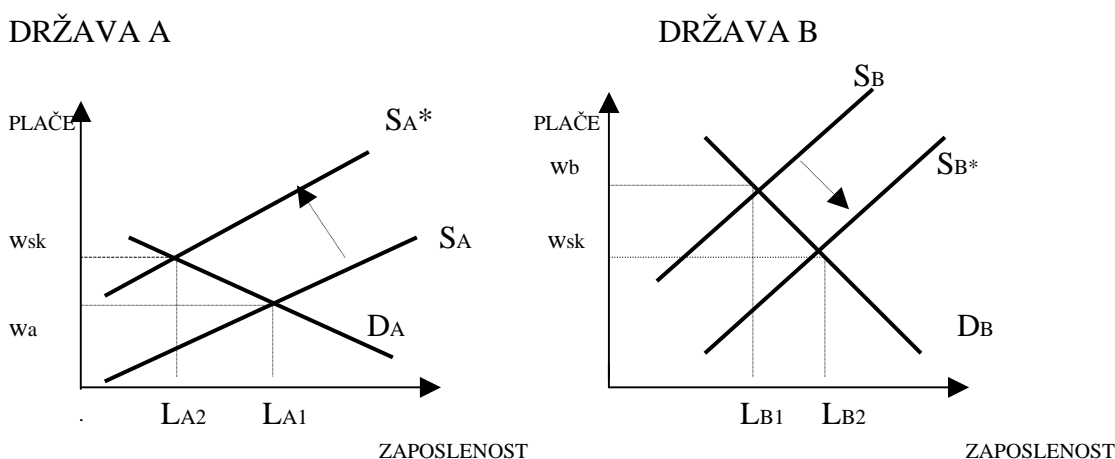
Avtorji makroekonomskih študij poskušajo razložiti povezave med migracijami na eni in agregatno zaposlenostjo, nezaposlenostjo, dohodkom, potrošnjo, investicijami in drugimi agregatnimi kategorijami na drugi strani (Malačič, 2000, str. 174).

Mednarodne migracije so posledica razlik med ponudbo in povpraševanjem po delu v dveh državah. V državi, kjer je delo relativno obilen produkcijski faktor glede na kapital, se oblikuje relativno nižja cena dela kot v državi, ki ima relativno obilje kapitala.

Štiri predpostavke modela so:

1. na svetu obstajata samo dve državi; država A in država B;
2. ciljna država proizvaja samo eno dobrino s kapitalom in homogenim delom;
3. plače se lahko popolnoma prilagodijo spremembam na trgu dela, kar pomeni, da na trgu ni tržnih nepopolnosti;
4. model upošteva samo delovne migrante, ki s seboj ne prinesejo kapitala in ne vplivajo na povpraševanje po dobrinah.

Slika 1: Oblikovanje ravnotežne cene dela na trgu dela v državi A in državi B

Vir: Lastna analiza.

Migracije delavcev med državama potekajo, če se pojavi razlog za migriranje na trgu dela (realne razlike v dohodkih, zaposlitvene možnosti). Na sliki 1: V državi A imamo relativno obilje z delom glede na kapital in v državi B relativno obilje s kapitalom glede na delo. Zaradi tega se glede na ponudbo in povpraševanje po delu v obeh državah v državi A oblikuje nižja ravnotežna mezda kot v državi B. Zaradi višje ravnotežne mezde v državi B se delavci v državi A odločijo, da bodo migrirali v državo B. Rezultat migracij delavcev iz države A v državo B je premik ponudbe dela iz $SA-SA^*$ in s tem zmanjšanje ponudbe dela $LA_1 - LA_2$ in povišanje mezde v državi A iz w_a v w_{sk} . Hkrati pa se krivulja dela v državi B premakne iz $SB - SB^*$ in s tem se poveča ponudba dela $LB_1 - LB_2$ ter znižajo mezde v državi B iz w_b v

wsk. Stopnja migracij je višja, čim višje so razlike v mezdah med državami. Takšno gibanje delavcev je prisotno tako dolgo, dokler v mednarodnih razmerah ne pride do izenačenja mezde oziroma je mejna produktivnost dela med regijami izenačena, če so izpolnjeni določeni pogoji.

4.3.3 Teorija človeškega kapitala

Teorija človeškega kapitala obravnava migracije kot investiranje v človeški kapital. Donos migracij, ki ga pričakuje posameznik, mora pokriti stroške migriranja. Ti pa so povezani s stroški preselitve, izgubljenimi zaslužki v času iskanja nove zaposlitve ali dodatnega izobraževanja ter s psihičnimi stroški, kot so domotožje, izguba prijateljev in podobno. Donos od migracij pa je določen predvsem z boljšim zaslužkom v kraju priselitve. Stroški in donosi so denarni in nedenarni, pa tudi zasebni in družbeni. Posameznik se bo preselil iz kraja A v B, če je neto sedanja vrednost donosov (razlika med zaslužkom med A in B) večja kot sedanja vrednost stroškov preselitve. Migracija je lahko z vidika posameznika ugodna, z vidika družbe pa neugodna. Tako lahko preselitev iz podeželskega v mestno okolje posamezniku povrne več, kot znašajo stroški preselitve, za družbo pa lahko zmanjšanje kmetijske proizvodnje in povečanje povpraševanja po stanovanjih in drugih infrastrukturnih objektih v mestih (Malačič, 2000, str. 174).

Migracije so torej posledica relativnih razlik zaposlitvenih možnosti med panogami in poklici v državah. Delavec je optimalno lociran takrat, ko maksimira vrednost lastnega dela, s tem pa poskuša maksimizirati individualno korist. Trg je tisti, ki oblikuje faktorske cene proizvodnih dejavnikov, tako da se ustvari ravnotežje.

Tudi teorija človeškega kapitala temelji na nerealističnih predpostavkah, ki v stvarnosti niso izpolnjene. V realnem svetu ni popolnih informacij, homogenosti produkcijskih faktorjev in enakih preferenc posameznikov (Pajnik et al., 2003, str. 62–63).

4.3.4 Teorija potiska in potega

»Push-pull« teorija migracij poizkuša razložiti migracije z vplivom dejavnikov odselitvenega in priselitvenega območja. Na odselitvenem območju delujejo predvsem »push« dejavniki, ki potiskajo posameznika s tega območja. To so predvsem izguba zaposlitve, izčrpanje naravnih bogastev, upadanje ali prenehanje določene ekonomske dejavnosti, različne vrste diskriminacije, naravne in druge nesreče, odtujitev od skupnosti in neperspektivne razmere v skupnosti za osebni razvoj.

Na priselitvenem območju delujejo "pull" dejavniki, ki privlačijo migrante na to območje. Med dejavnike potega štejemo ugodne možnosti za zaposlitev, napredovanje v službi, podjetniške in investicijske dejavnosti, višje in rednejše plačilo, večjo raznovrstnost različnih kulturnih, intelektualnih dejavnosti, boljše klimatske in stanovanjske razmere ter lažje šolanje otrok.

E. O. Ravenstein je leta 1889 prvi definiral dejavnike potiska in potega; v delu Zakoni migracij je preučeval migracije v Veliki Britaniji. Ugotovil je, da ljudje migrirajo iz družbe z nizko stopnjo gospodarske razvitosti, njenih kulturnih, etičnih in drugih značilnosti v družbo, kjer je ta stopnja višja. Ugotovil je, da je pomemben dejavnik migracij geografska razdalja.

Teorija potiska in potega je nedvomno pripomogla k spoznavanju dejavnikov migracij, kljub temu pa ji kritiki oporekajo značaj teorije, saj z navajanjem obeh vrst dejavnikov lahko zamegli odgovor na vprašanje, zakaj nekateri migrirajo, drugi pa ne, čeprav živijo na istem območju. Poleg tega je nemogoče natančno določiti, ali je migracijo povzročila prva ali druga skupina dejavnikov. Posamezni avtorji so poizkušali podrobneje določiti dejavnike potiska in potega, vendar pa niso odpravili temeljne slabosti teorije, to je subjektivnosti ocenjevanja dejavnikov migriranja (Malačič, 2000, str. 172).⁹

5 ANALIZA PRETOKA DELAVCEV V EU

V tem poglavju bomo s pomočjo dejavnikov potega in potiska poskušali nakazati glavne emigrantske in imigrantske države članice Evropske unije in nato te ugotovitve podpreti oziroma zavreči glede na razpoložljive statistične podatke. Posebno podpoglavje bomo namenili migracijam v Sloveniji.

5.1 Analiza dejavnikov potega in potiska v Evropski uniji

Zgodovinski dejavniki, geografska lega države, ekonomski položaj države, odnos do priseljencev, vpliv priseljencev na varnost in politično stabilnost v državi in še nekateri dejavniki potega in potiska ključno vplivajo na obseg in strukturo migracijskih tokov. S pomočjo kazalcev, ki jih bomo predstavili v nadaljevanju, bomo nakazali, katere države so v okviru Evropske unije z ekonomskega vidika privlačne za imigrante in katere so države, kjer delujejo močni ekonomski dejavniki potiska in veljajo za emigrantske države.

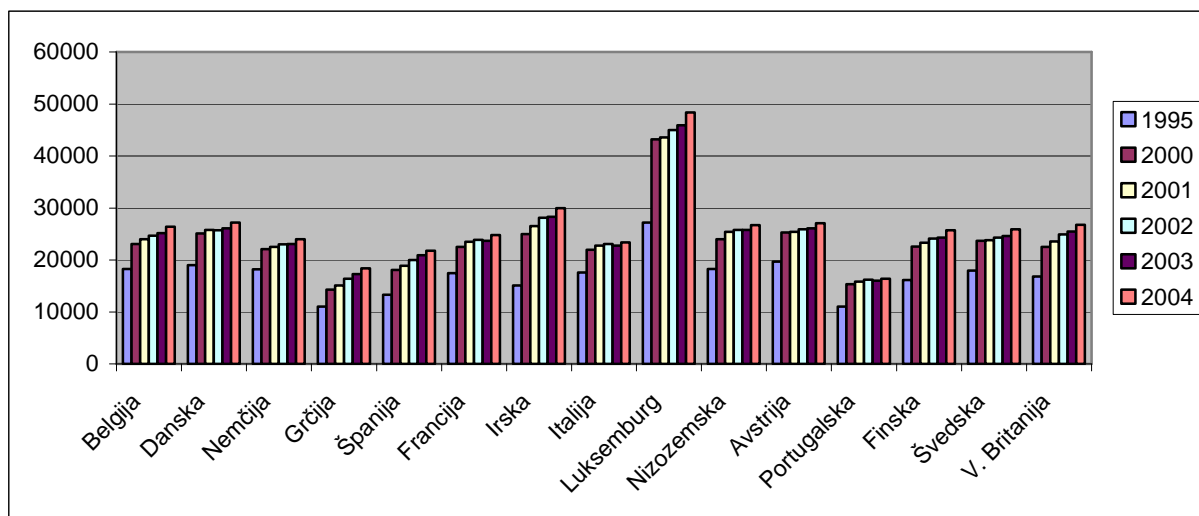
5.1.1 Gospodarska razvitost in gospodarska rast

Povezava med gospodarsko razvitostjo in obsegom meddržavnih selitev je empirično dokazana v številnih študijah. Borjas je leta 1999 za ZDA ugotovil povezanost stopnje emigracije in BDP na prebivalca.¹⁰ Povečanje BDP na prebivalca za 5000 dolarjev je povzročilo upad stopnje emigracije za 1 % točko (Bevc, 2000, str. 11).

⁹ Poleg naštetih teorij poznamo še sodobne teorije migracij: nova ekonomija migracij, teorija dvojnega trga dela, teorija svetovnega sistema. Več o sodobnih teorijah migracij v: C. Bonifazi: Contributions to International Migration Studies. International Migration Theories and Migratory Process. Rim : IRP, 2002.

¹⁰BDP na prebivalca je eden glavnih kazalcev gospodarske razvitosti, ki se meri v valuti posamezne države. Za potrebe medsebojne primerjave pa je smiselno vrednosti spremeniti v enotno valuto. V ta namen je bila ustanovljena PPP (Purchasing Power Parity), pariteta, ki predstavlja razmerje med količino nacionalne valute, potrebne za nakup medsebojno primerljive, reprezentativne košarice dobrin in storitev v posameznih državah.

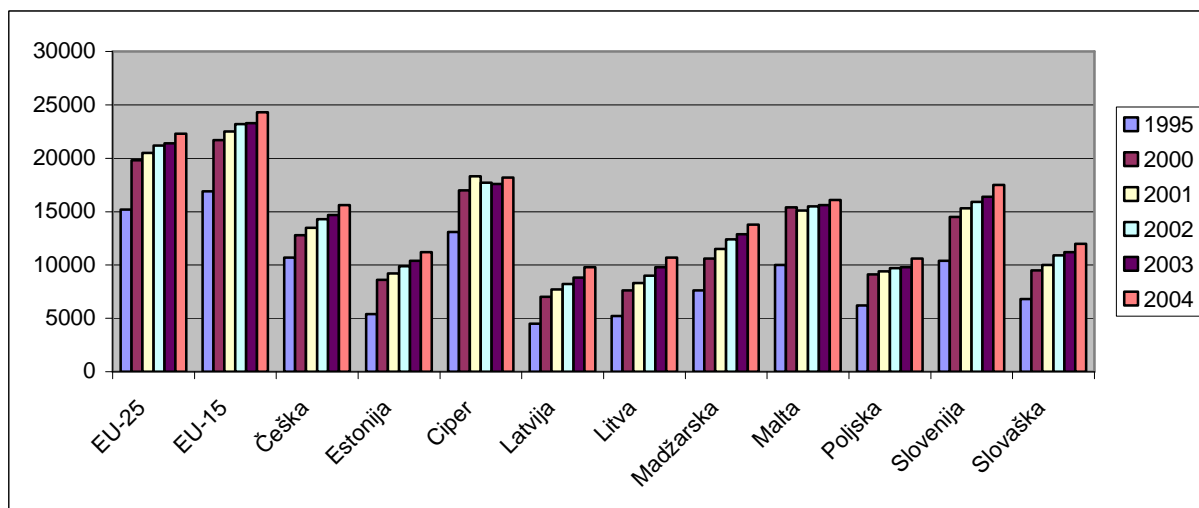
Slika 2: BDP na prebivalca v PPS v državah Evropske unije v izbranih letih (1995–2004)

Vir: Eurostat, 2005.

S slike 2 je razvidno, da je BDP na prebivalca najvišji v Luksemburgu. Ta kazalec je zelo visok tudi na Danskem, v Avstriji, Veliki Britaniji, na Nizozemskem, v Belgiji ter na Irski, ki je v zadnjih letih naredila največji skok in se v letu 2004 uvrstila na drugo mesto. V Grčiji in na Portugalskem je gospodarska razvitost najnižja.

Slika 3: BDP na prebivalca v PPS v novih članicah Evropske unije v izbranih letih (1995–2004)

Vir: Eurostat, 2005.

Bruto domači proizvod je med novimi članicami Evropske unije v letu 2004 najvišji na Cipru in v Sloveniji, najmanj košaric dobrin pa si v povprečju lahko privoščijo v Latviji, Poljski in Litvi.

Tabela 2: Primerjava BDP na prebivalca v PPS v državah Evropske unije v izbranih letih (1995–2004), EU-25=100

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	100	100	100	100	100	100
EU-15	110,7	109,8	109,6	109,4	109,2**	108,9**
Belgija	120,1	116,8	117,1	116,7	117,7	118,0**
Češka	70,0*	64,8	66	67,6	68,7	69,8**
Danska	124,9	126,7	125,8	121,6**	122,0**	121,9**
Nemčija	119,4	111,9	109,9	108,7	108	107,4**
Estonija	35,5*	43,4	44,7	46,6	48,5	50,3**
Grčija	72,1	72,4	73,5	77,6	81,1	82,4**
Španija	87,5	91,6	92,2	94,6	97,7**	97,6**
Francija	115,2	113,9	114,6	112,9	110,9	110,9**
Irska	99,1	126,5	129,2	132,7	132,4	132,3**
Italija	115,3	111,2	111,2*	109,0*	106,8**	105,0**
Ciper	86,1*	86,1	89,1	83,5	82,1	81,4**
Latvija	29,8*	35,4	37,4	39	41	43,7**
Litva	34,1*	38,5	40,7	42,7	45,8	48,0**
Luksemburg	178,7	218,4	212,9	212,6	214,6	216,7**
Madžarska	49,6*	53,4	56,3	58,6	60,5	61,7**
Malta	-	77,7	73,4	73,2	73	72,0**
Nizozemska	120,2	121,5	123,9	122,1	120,9	119,6**
Avstrija	129,1	127,7	124	122,3	121,9	121,3**
Poljska	40,7*	46,2	45,8	45,6	45,9	47,4**
Portugalska	73,1	77,2	77	76,7	74,7	73,3**
Slovenija	68,4*	73,2	74,6	75,3	76,7	78,5**
Slovaška	44,5*	47,9	48,8	51,3	52,3	53,9**
Finska	105,7	114,2	113,8	113,8	113,6	114,9**
Švedska	118,2	119,7	116,2	114,8**	115,2**	116,1**
V. Britanija	110,4	114	114,9	117,8**	119,1**	119,9**

* Ocenjena vrednost

** Napoved

Vir: Eurostat, 2005.

Iz Tabele 2 je razvidno razmerje med povprečjem BDP na prebivalca v EU-25 in posameznimi državami Evropske unije. Razberemo lahko, da se zmanjšuje zaostanek med kazalcema BDP na prebivalca EU-25 in BDP na prebivalca EU-15 v letih 1995 do 2004. Zaostanek med BDP na prebivalca EU-25 in BDP na prebivalca se zmanjšuje tudi v Belgiji, na Danskem, v Nemčiji, Franciji, Italiji, Avstriji in na Švedskem. V Luksemburgu in na Irskem se razlika povečuje. Vse nove članice razen Malte se v letih 1995–2004 približujejo povprečju BDP na prebivalca EU-25, kar pomeni, da v teh državah BDP na prebivalca raste hitreje od povprečja EU-25. Najbližje povprečju EU-25 med novimi članicami sta Ciper in Slovenija, kjer v letu 2004 BDP na prebivalca dosega 78,5 % povprečja EU-25. Iz Tabele 2 lahko tudi razberemo, da je BDP na prebivalca pod povprečjem EU-25 tudi v Grčiji, Španiji in na Portugalskem in je gospodarska razvitost teh držav na podobni ravni kot v Cipru, Sloveniji ter na Češkem.

Tabela 3: Stopnja rasti BDP (v %) v državah Evropske unije v izbranih letih (1995–2004)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25 ¹¹	-	3,6	1,7	1,1	0,9	2,4
EU-15	2,4	3,6	1,7	1	0,8	2,3
Belgija	2,4	3,9	0,7	0,9	1,3	2,9
Češka	-	3,9	2,6	1,5	3,7	4
Danska	2,8	2,8	1,3	0,5	0,7	2,4
Nemčija	1,7	2,9	0,8	0,1	-0,1	1,6
Estonija	4,5	7,8	6,4	7,2	5,1	6,2
Grčija	2,1	4,5	4,3	3,8	4,7	4,2
Španija	2,8	4,4	2,8	2,2	2,5	2,7**
Francija	1,7	3,8	2,1	1,2	0,5	2,5**
Irska	9,8	9,9	6	6,1	3,7	5,4**
Italija	2,9	3	1,8	0,4	0,3	1,2
Ciper	9,9	5	4,1	2,1	1,9	3,7
Latvija	-0,9	6,9	8	6,4	7,5	8,5
Litva	3,3	3,9	6,4	6,8	9,7	6,7
Luksemburg	1,4	9	1,5	2,5	2,9	4,2**
Madžarska	1,5	5,2	3,8	3,5	3	4
Malta	-	6,4	-1,7	2,2	-1,8	1,5
Nizozemska	3	3,5	1,4	0,6	-0,9	1,4
Avstrija	1,9	3,4	0,7	1,2	0,8	2
Poljska	2,7	4	1	1,4	3,8	5,3
Portugalska	4,3	3,4	1,7	0,4	-1,1	1
Slovenija	4,1	3,9	2,7	3,3	2,5	4,6
Slovaška	5,8	2	3,8	4,6	4,5	5,5
Finska	3,4	5,1	1,1	2,2	2,4	3,7
Švedska	4,1	4,3	1	2	1,5	3,5
V. Britanija	2,9	3,9	2,3	1,8	2,2	3,1

* Ocenjena vrednost

** Napoved

Vir: Eurostat, 2005.

Trend dviga gospodarske uspešnosti kaže stopnja rasti bruto domačega proizvoda (Tabela 3). Po letu 2000 je opazen trend stagnacije gospodarstev EU-15, izvzamemo lahko Irsko, Luksemburg in Finsko, k čemur nas navaja nižja stopnja gospodarske rasti. Najvišje stopnje rasti v zadnjih letih dosegajo Litva, Latvija, Estonija ter Slovaška, kar pomeni večja vlaganja v gospodarstvo v teh državah. Vendar moramo omeniti dejstvo, da države z nizkim BDP na prebivalca lažje dosegajo visoke stopnje rasti, ker imajo v gospodarskem razvoju večje rezerve in lažje sledijo razvitejšim državam.

¹¹ EU-25- Evropska unija po 1. maju 2004, ko je bila opravljena zadnja širitev EU.

5.1.2 Brezposelnost¹²

Visoka stopnja brezposelnosti pomeni, da ljudje težko najdejo delo in se zato selijo v države, kjer je možnost zaposlitve večja.

Tabela 4: Stopnje brezposelnosti (v %) v državah Evropske unije v izbranih letih (1995–2004)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	-	8,6	8,4	8,7	8,9	9
EU-15	10	7,6	7,2	7,6	7,9	8
Belgija	9,7	6,9	6,7	7,3	8	7,8
Češka	-	8,7	8	7,3	7,8	8,3
Danska	6,7	4,4	4,3	4,6	5,6	5,4
Nemčija	8	7,2	7,4	8,2	9	9,5
Estonija	-	12,5	11,8	9,5	10,2	9,2
Grčija	9,2	11,3	10,8	10,3	9,7	-
Španija	18,8	11,3	10,6	11,3	11,3	10,8
Francija	11,1	9,1	8,4	8,9	9,5	9,6
Irski	12,3	4,3	3,9	4,3	4,6	4,5
Italija	11,2	10,1	9,1	8,6	8,4	8
Ciper	-	5,2	4,4	3,9	4,5	5
Latvija	-	13,7	12,9	12,6	10,4	9,8
Litva	-	16,4	16,4	13,5	12,7	10,8
Luksemburg	2,9	2,3	2,1	2,8	3,7	4,2
Madžarska	-	6,3	5,6	5,6	5,8	5,9
Malta	-	6,8	7,7	7,7	8	7,3
Nizozemska	6,6	2,9	2,5	2,7	3,8	4,7
Avstrija	3,9	3,7	3,6	4,2	4,3	4,5
Poljska	-	16,4	18,5	19,8	19,2	18,8
Portugalska	7,3	4,1	4	5	6,3	6,7
Slovenija	-	6,6	5,8	6,1	6,5	6
Slovaška	-	18,7	19,4	18,7	17,5	18
Finska	15,4	9,8	9,1	9,1	9	8,8
Švedska	8,8	5,6	4,9	4,9	5,6	6,3
V. Britanija	8,5	5,4	5	5,1	4,9	4,7

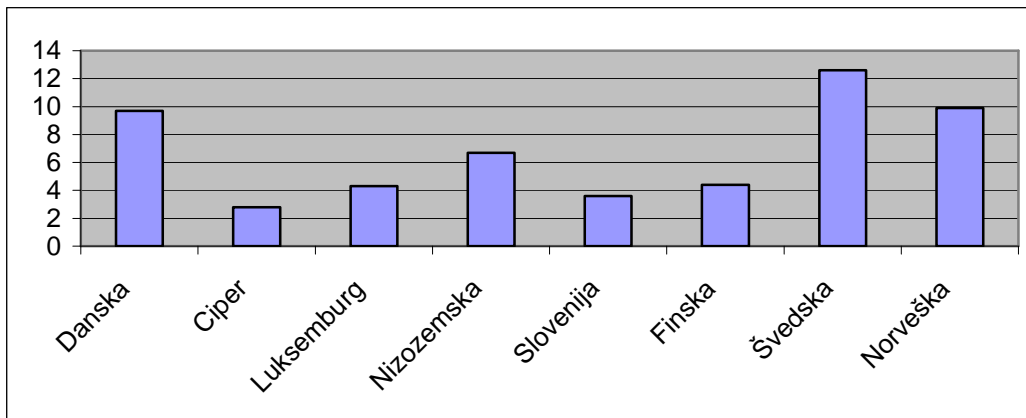
Vir: Eurostat, 2005.

Najvišjo stopnjo brezposelnosti med državami Evropske unije imata Poljska in Slovaška, in sicer stopnja brezposelnosti v letu 2004 presega petnajst odstotkov. Z visoko stopnjo brezposelnosti se ukvarjajo tudi v Španiji in Litvi, kjer ta kazalec presega deset odstotkov. Pričakujemo lahko, da bodo delavci iz omenjenih držav migrirali v države, kjer so možnosti zaposlitve večje. Brezposelnost pa ne povzroča problemov v državah, kot so Irski,

¹² Po opredelitvi ILO – Mednarodna organizacija dela so brezposelni vsi, ki so brez dela, so ves čas na razpolago za delo in aktivno iščejo zaposlitev (anketirana brezposelnost). Pri določanju registrirane brezposelnosti pa se upošteva, da je brezposeln vsak, ki je prijavljen na Zavodu za zaposlovanje.

Luksemburg, Avstrija, Nizozemska ter Velika Britanija, kjer je ta kazalec v letu 2004 pod petimi odstotki.

Slika 3: Stopnje brezposelnosti tujcev (v %) v Evropskih državah 1. januarja 2002

Vir: Eurostat, 2005.

Tujci so bolj izpostavljeni brezposelnosti kot državljani. V 90. letih 20. stoletja se je stopnja brezposelnih tujcev povečala na Portugalskem, v Avstriji in Italiji, na Norveškem ter Irskem (Bevc, 2000, str. 15). Če primerjamo podatke s slike 3 in iz tabele 4, lahko razberemo, da je v letu 2002 največji razkorak med brezposelnostjo tujcev in brezposelnostjo domačih delavcev na Danskem, Nizozemskem in Švedskem. V Sloveniji ter na Cipru je stopnja brezposelnosti tujcev nižja od stopnje brezposelnosti domačih delavcev.

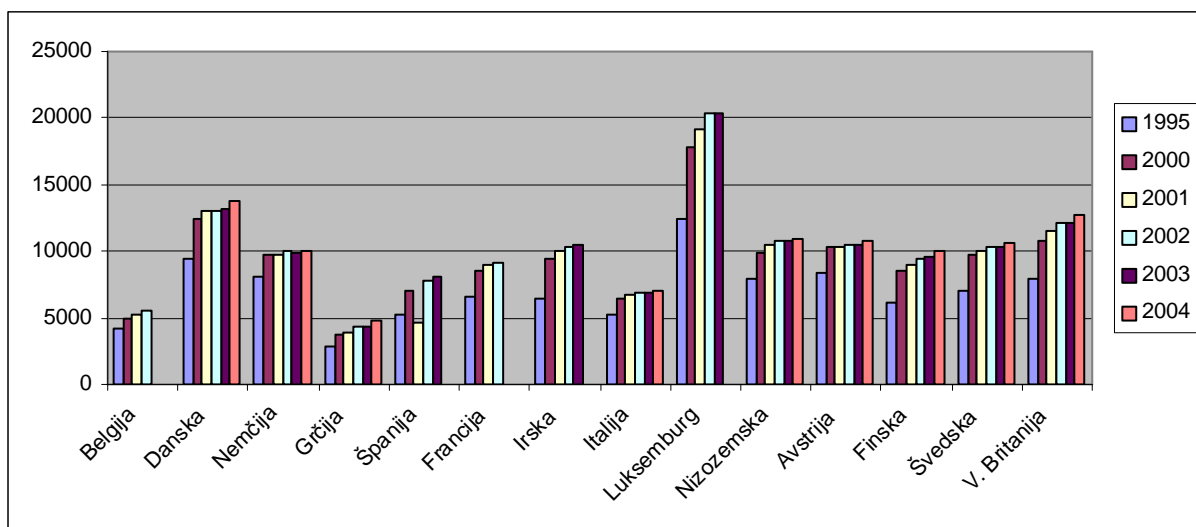
Še večji razkorak med brezposelnostjo tujcev in domačimi delavci je med državljani držav nečlanic Evropske unije. Obstaja več razlag za nadpovprečno stopnjo brezposelnosti med priseljenci iz držav nečlanic v primerjavi z domačo delovno silo v državah Evropske unije (Bevc, 2000, str. 16):

- razkorak med novimi zaposlitvenimi potrebami spreminjajočega trga delovne sile in neustreznimi značilnostmi priseljenih delavcev;
- spremembe pri izdaji delovnih dovoljenj tujcem;
- povečanje notranje mobilnosti državljanov Evropske unije;
- zaviranje mobilnosti tujcev iz držav nečlanic znotraj območja Evropske unije.

5.1.3 Plače

Dosedanje izkušnje kažejo, da se migranti praviloma selijo predvsem iz držav z nizkimi dohodki v države z višjimi dohodki ter da je selitveni tok praviloma večji, kjer je razlika v dohodkih med dvema državama večja.

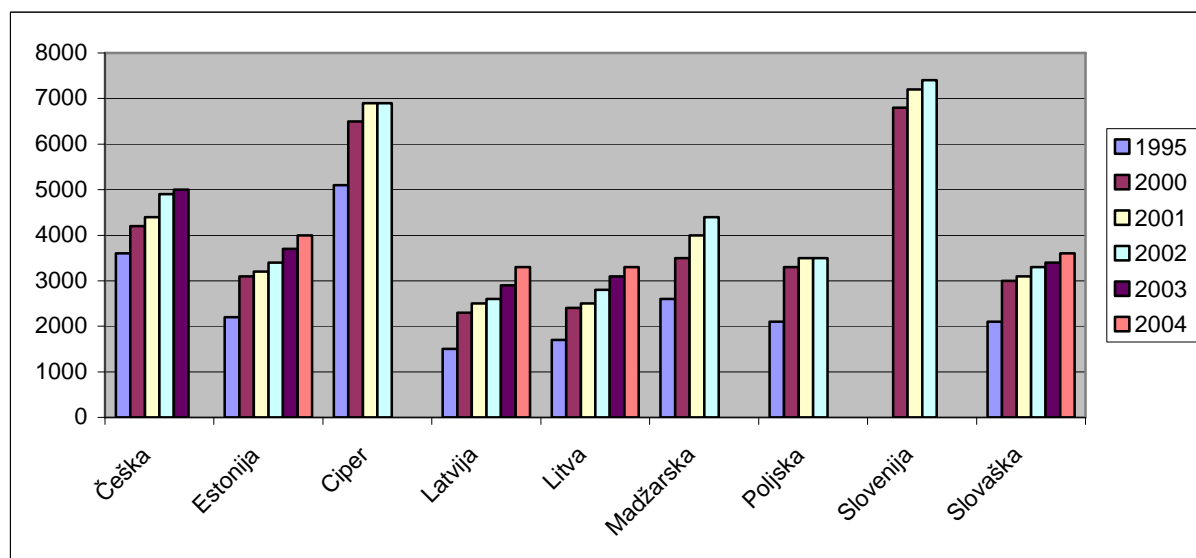
Slika 4: Letne neto plače na prebivalca v državah Evropske unije v PPS v izbranih letih (1995–2005)

Vir: Eurostat, 2005.

Najvišji povprečni letni zaslužek imajo delavci v državah Luksemburga, Danske, Velike Britanije in Nizozemske.

Slika 5: Letne neto plače na prebivalca v državah Evropske unije v PPS v izbranih letih (1995–2005)

Vir: Eurostat, 2005.

Sliki 4 in 5 kažeta, da večina novih članic Evropske unije zaostaja za povprečnimi letnimi neto plačami prebivalcev držav EU-15. Najnižje neto letne plače prejema delavci v Latviji, Litvi ter na Slovaškem, medtem ko je povprečje neto letnih plač v Sloveniji ter na Cipru primerljivo s plačami prebivalcev Španije in Italije.

5.1.4 Razvrščanje gospodarskih kazalcev držav Evropske unije

Države članice Evropske unije smo razvrstili glede na posamezne gospodarske kazalce. S pomočjo teh lestvic bomo napovedali najverjetnejše imigratske in emigratske države. Razvrščanje smo izvedli za vsak gospodarski kazalec posebej za leto 2004, z izjemo plač, pri katerih smo upoštevali podatke iz leta 2002. Med te kazalce nismo uvrstili stopnje rasti realnega bruto domačega proizvoda, kajti države z visokim BDP na prebivalca vedno ne dosegajo visokih gospodarskih rasti, ekonomski pogoji pa so v teh državah vseeno zelo ugodni.

Tabela 4: Razvrstitev gospodarskih kazalcev za leto 2004

	BDP/ prebivalca	Rang	St. brezp.	Rang	Plače**	Rang	Skupni rang
Belgija	26400	7	7,8	13	5500	15	10
Češka	15600	19	8,3	15	4900	16	19
Danska	27200	3	5,4	7	13000	2	4
Nemčija	24000	11	9,5	18	10000	8	11
Estonija	11200	22	9,2	17	3400	20	21
Grčija	18400	14	9,7*	20	4300	18	20
Španija	21800	13	10,8	22	7800	11	18
Francija	24800	10	9,6	19	9200	10	13
Irska	30000	2	4,5	2	10300	6	2
Italija	23400	12	8	14	6900	13	13
Ciper	18200	15	5	6	6900	14	8
Latvija	9800	25	9,8	21	2600	23	25
Litva	10700	23	10,8	22	2800	22	23
Luksemburg	48400	1	4,2	1	20300	1	1
Madžarska	13800	20	5,9	8	4400	17	16
Malta	16100	18	7,3	12	-	-	16
Nizozemska	26700	6	4,7	4	10800	4	6
Avstrija	27100	4	4,5	2	10500	5	3
Poljska	10600	24	18,8	25	3500	19	24
Portugalska	16400	17	6,7	11	-	-	15
Slovenija	17500	16	6	9	7400	12	11
Slovaška	12000	21	18	24	3300	21	22
Finska	25700	9	8,8	16	9400	9	9
Švedska	25900	8	6,3	10	10300	6	7
V. Britanija	26800	5	4,7	4	12100	3	4

* Podatek iz leta 2003

**Podatki iz leta 2002

Vir: Lastna analiza podatkov.

Iz Tabele 4 je razvidno, da med vsemi državami izstopa Luksemburg, ki je glede na BDP na prebivalca, zaposlenost in neto letne plače najverjetnejša imigratska država. Glede na zgornje kazalce med najverjetnejše imigratske države spadajo še Irska, Avstrija, Danska in Velika Britanija. Po lestvici gospodarskih kazalcev se članice, ki so se Evropski uniji pridružile 1. 5. 2004, se med državami EU-25 uvrščajo na rep lestvice. Izjemi sta Ciper in Slovenija, ki se uvrščata na 8. oziroma 11. mesto. Najmočnejši imigratski valovi naj bi potekali iz držav Litve, Latvije, Poljske, Madžarske in Slovaške. Ker vemo, da je v Evropski uniji predpisano sedemletno prehodno obdobje glede prostega zaposlovanja delavcev iz novih članic, je zanimivo predvidevanje, iz katerih držav EU-15 naj bi potekali emigratski tokovi. Če primerjamo gospodarske dejavnike med državami EU-15, bi emigratski tokovi morali potekati iz Grčije, Portugalske in Španije.

5.2 Obseg migracij in delež tujcev v Evropski uniji

Fenomen mobilnosti prebivalstva je pravzaprav težko razložiti in predvideti, vendar je dejstvo, da so se ljudje vedno selili in se še selijo. Motivi za selitve so odkrivanje novih ozemelj, umik na varnejša območja zaradi konfliktov ali preprosto nuja zaradi gospodarskega preživetja.

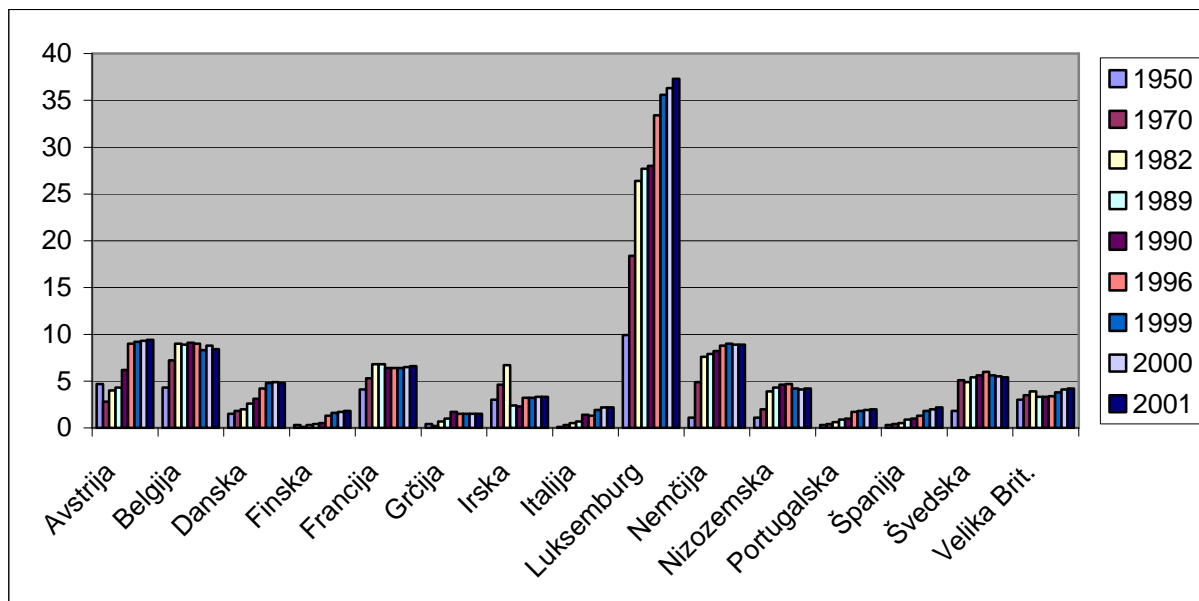
Tabela 5: Neto skupne migracije (razlika med imigracijami in emigracijami) v obdobju 1960–2002 (v 1000)

	1960/64	1965/69	1970/74	1974/79	1980/84	1985/89	1990/94	1995/99	2000	2001	2002
AT	1,0	9,9	19,1	-3,1	3,3	14,4	48,7	7,2	17,3	17,3	26,1
BE	14,1	16,7	9,0	7,2	-7,1	8,2	18,8	11,0	12,9	35,8	40,5
CY	-	-2,1	-29,5	-0,6	0,4	2,0	9,6	5,3	4,0	4,7	6,9
CZ	-16,6	-0,3	-21,7	2,1	-6,5	2,3	-5,8	10,1	6,5	-8,5	12,3
DK	0,9	1,0	6,4	2,0	1,1	6,4	10,6	15,7	10,1	12,0	9,6
EE	-	-	8,2	5,2	5,3	3,5	-21,8	-8,7	0,2	0,1	0,2
FI	-11,2	-18,9	1,3	-7,3	4,1	2,5	9,0	4,2	2,4	6,2	5,3
FR	303,7	95,4	114,8	33,8	52,3	49,8	22,5	-1,6	45,9	64,2	65,0
DE	162,9	220,7	175,1	12,7	1,8	332,2	362,6	204,5	167,8	274,8	218,8
GR	-41,2	-35,8	-24,8	56,7	17,2	24,4	58,1	22,5	12,2	33,9	32,1
HU	0,9	0,9	-1,6	-1,0	-11,8	-26,7	18,2	17,4	16,7	9,8	3,5
IE	-20,9	-14,8	10,3	10,1	-6,6	-32,9	-1,4	15,7	26,2	45,9	32,6
IT	-81,4	-84,4	-36,9	19,3	-27,8	-2,5	108,9	117,0	181,2	125,8	350,1
LV	17,6	11,6	11,7	8,7	6,4	12,4	-22,7	-14,8	-3,6	-5,2	-1,8
LT	2,8	3,9	8,6	4,2	6,8	12,5	-18,5	-22,5	-20,3	-2,5	-2,0
LU	2,1	0,9	3,9	1,4	0,4	2,2	4,1	4,2	1,9	2,8	2,6
ML	-	-	-	-	-0,8	1,3	1,2	0,7	1,4	2,2	1,8
NL	3,9	9,6	26,7	35,7	14,2	27,4	41,4	31,0	57,0	56,0	27,6
PL	-6,3	-21,1	-73,5	-41,9	-24,3	-41,0	-15,2	-14,0	-19,7	-16,8	-12,7
PT	-78,3	-169,7	-45,0	88,8	4,5	-45,4	7,3	31,2	50,0	58,7	70,0
SK	22,0	-5,3	-9,8	-3,0	-5,6	-3,5	-7,5	1,9	1,4	1,0	0,9
SI	-1,9	3,5	3,1	8,5	2,4	3,8	-2,7	0,3	2,7	4,9	2,2
ES	-109,7	30,1	32,1	28,2	0,8	-19,7	20,1	94,9	351,5	242,6	223,7
SE	10,6	24,6	6,9	16,7	5,2	24,1	32,5	9,6	24,5	28,6	30,9
GB	59,9	-44,7	-32,0	-11,3	-11,6	60,0	72,8	137,3	168,5	184,3	126,5

Vir: Eurostat, 2005.

Iz Tabele 5 lahko razberemo, katere države so neto imigracijske in katere neto emigracijske države. Neto imigracijske države so države, v katere se v določenem obdobju priseli več tujcev, kot se iz nje odseli državljanov. Med neto imigracijske države spadajo Italija, Nemčija, Španija ter Velika Britanija. S Poljske, iz Litve in Latvije pa se je v zadnjem obdobju odselilo več državljanov, kot se je vanje priselilo tujcev, zato lahko sklenemo, da te države spadajo med neto emigratske države.

Slika 6: Tuje prebivalstvo v petnajstih državah članicah Evropske unije v obdobju 1950–2001 (v deležu glede na celotno prebivalstvo)

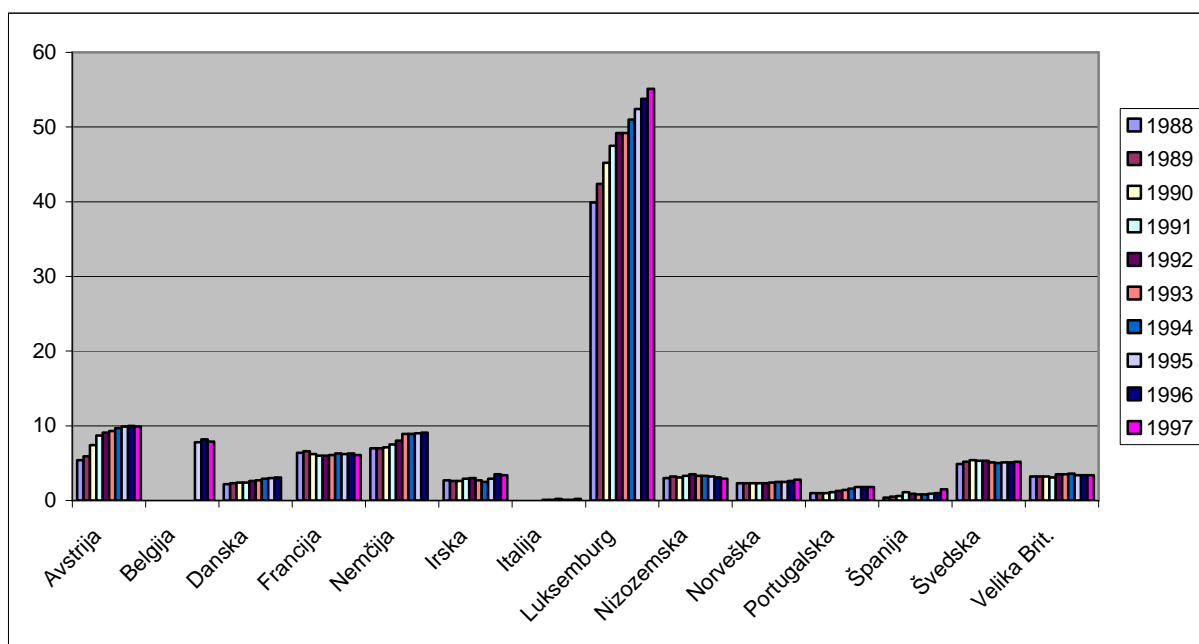

Vir: Recent demographic developments in Evrope, 2001, str. 53.

Kar 2 % svetovnega prebivalstva živi v državah, kjer niso bili rojeni. V 15 državah Evropske unije je bilo leta 1994 po Evrostatu med celotnim prebivalstvom 4,7 % oziroma 17 milijonov tujcev, od tega 1,5 % iz držav članic Evropske unije. Ob koncu 90. let 20. stoletja se je število notranjih priseljencev začelo povečevati. Najvišji delež tujcev glede na število prebivalcev zaznavamo v Luksemburgu, kjer je delež tujega prebivalstva v letu 2001 dosegel 37 odstotkov. V Avstriji, Belgiji, Nemčiji ter Franciji se delež tujega prebivalstva približuje 10 odstotkom. Ob koncu 90. let 20. stoletja sta bila število tujcev in njihov delež v celotnem prebivalstvu v večini držav večja kot pred 10 leti (glej sliko 6).

V diplomski nalogi smo se osredotočili na migracijske tokove med posameznimi državami članicami EU-25. Evropska unija pa vodi tudi migracijsko politiko do tretjih držav. V državah članicah Evropske unije je med legalno živečimi tujci 67 % takih, ki izhajajo iz Evropskih držav in 33 % iz držav nečlanic Evropske unije. Med njimi 17 % izvira iz afriških držav, 11 % iz azijskih, 5 % pa iz Srednje in Južne Amerike. Med celotno skupino priseljenih v Evropsko unijo iz držav nečlanic prevladujejo etična skupina iz Turčije in prebivalci iz nekdanjih jugoslovanskih držav (Bevc, 2000, str.4).

Slika 7: Deleži tujih delavcev med vsemi delavci po državah 1988–1997

Vir: OECD, 1999, str. 264–267.

Del priseljevanja predstavljajo imigracije aktivnega prebivalstva in v tem okviru delovne migracije. Priseljenci, ki iščejo zaposlitev v novem okolju, so pripravljene pogosto delati za nižje plačilo in v slabših pogojih dela. Tujci veljajo za prilagodljivejše, so mobilnejši in slabše sindikalno organizirani. Primerjava rasti števila tujega prebivalstva in rasti tuje delovne sile je pomemben kazalec sprejema tujih delavcev na trg dela v posamezni državi. Na Danskem, Norveškem, Nizozemskem, v Italiji in na Švedskem so deleži tujcev v celotni delovni sili manjši od njihovega deleža v celotnem prebivalstvu. V Luksemburgu, Nemčiji in Avstriji pa je položaj obrnjen (OECD¹³, 1999, str. 264–267).

S slike 7 je razvidno, da je delež tujih delavcev med vsemi delavci najvišji v Luksemburgu, Avstriji, Belgiji ter Nemčiji, medtem ko je v Italiji zaposlenih minimalno število tujih delavcev, čeprav iz tabele 5 lahko razberemo velik priliv prebivalcev v Italijo po letu 1990.

¹³ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj. Organizacija ima 24 članic, ki ustvarijo več kot polovico svetovnega produkta in so udeležene v 70 % svetovne mednarodne menjave.

Tabela 6: Tuji delavci v določenih evropskih državah leta 1996 in 2000

	Tuji delavci		Tuji delavci	
	(v % od celotnega prebivalstva)		(v 1000)	
	1996	2000	1996	2000
Luksemburg	53,8	57,3	118	107
Švica	17,9	18,3	709	707
Avstrija	10,0	10,5	328	398
Belgija*	8,1	8,9	341	378
Nemčija	9,1	8,8	2559	3600
Francija	6,3	6,0	1605	1603
Švedska	5,1	5,0	218	240
Norveška	2,6	4,9	55	114
Velika Britanija	3,4	4,4	878	1294
Danska	3,0	3,4	84	100
Irska	3,5	3,7	52	60
Italija	1,7	3,6	332	926
Nizozemska**	3,1	3,4	218	248
Češka	2,8	2,0	143	115
Portugalska	1,8	2,0	87	102
Finska*	0,8	1,5	19	39
Španija	1,0	1,2	162	212
Madžarska	0,5	0,9	19	44
Slovaška*	0,2	0,2	5	6

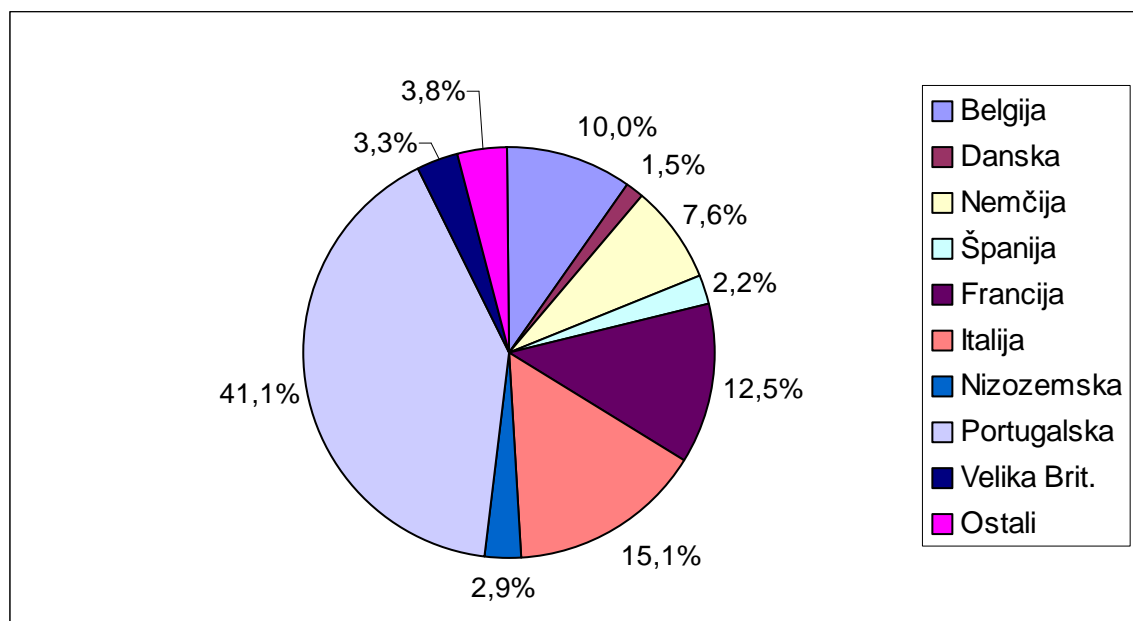
*Vrednost, napisana za leto 2000, je iz leta 1999.

**Vrednost, napisana za leto 2000, je iz leta 1998.

Vir: OECD, 1997, str. 319; OECD, 2004, str. 329.

Delovne migracije v nove članice Evropske unije so v deležu od celotnega prebivalstva relativno majhne v primerjavi z ostalimi evropskimi državami (glej tabelo 6). Na Poljskem je število delovnih dovoljenj za migrante nihalo med 15000 in 18000 letno med letoma 1997 in 2002. V Sloveniji so v tem obdobju izdali med 34000 in 4000 delovnih dovoljenj. Leta 2001 je bilo na Češkem prijavljenih 115000 tujih delavcev, na Slovaškem pa samo 5800. Na Cipru je delež tujih delavcev presegal povprečje Evropske unije in še vedno narašča (OECD, 2004, str. 329).

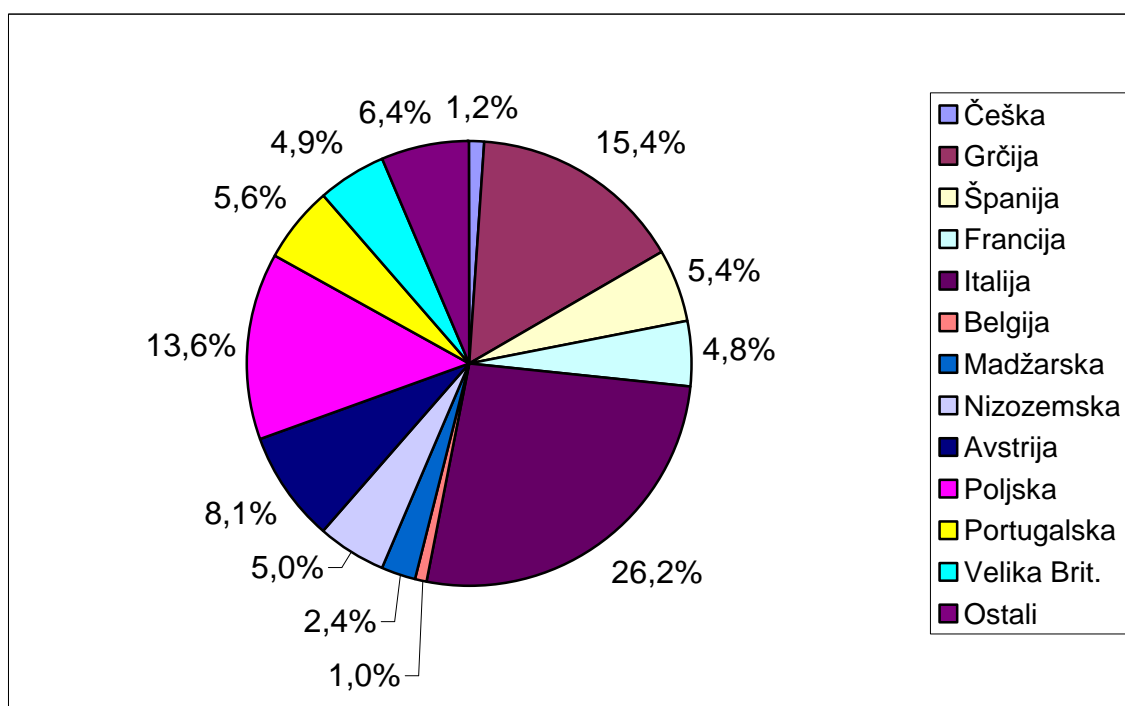
Slika 8: Struktura tujega prebivalstva iz držav Evropske unije v Luksemburgu v letu 1998 (nad 1 %)

Vir: European social statistics, str. 76–77.

Luksemburg je država, v kateri je delež tujcev najvišji. V letu 1998 je bilo Luksemburgu 131410 tujcev. Kar 41,1 % tujcev so predstavljali državljani Portugalske, sledijo jim Italijani s 15,1 % ter Francozi z 12,5 %.

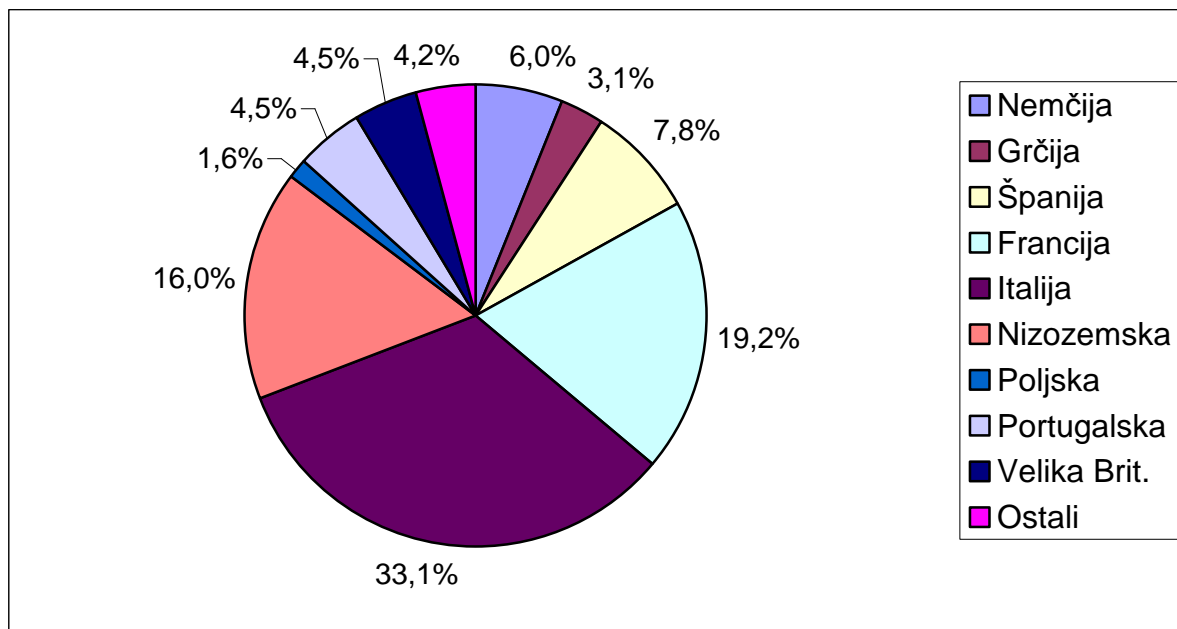
Slika 9: Struktura tujega prebivalstva iz držav Evropske unije v Nemčiji v letu 2003 (nad 1 %)

Vir: Eurostat, 2005.

Delež tujcev se v Nemčiji med letoma 1998 in 2003 ni bistveno spremenil (glej priloge). Največ priseljencev prihaja iz Italije, tem pa sledijo Grki in Avstrijci. 13,6 odstotkov tujcev v letu 2003 predstavljajo Poljaki.

Slika 10: Struktura tujega prebivalstva iz držav Evropske unije v Belgiji v letu 2003 (nad 1 %)

Vir: Eurostat, 2005.

V Belgiji imajo najvišji delež med tujci iz držav Evropske unije Italijani, tem pa sledijo državljani sosednih držav, Francije in Nizozemske.

Primerjava zbranih podatkov iz poglavja 5.1 in 5.2 potrjuje predvidevanja, da so ekonomski dejavniki v veliki meri najpomembnejši pri določanju migracijskih tokov posameznikov. V poglavju 5.1 smo ugotovili, da so Luksemburg, Irska, Avstrija, Danska in Velika Britanija države z najboljšimi gospodarskimi kazalci in zato najverjetnejše imigratske države. Iz tabele 6 in slike 7 pa lahko razberemo, da je največ tujih delavcev zaposlenih v državah Luksemburga, Avstrije, Nemčije, Belgije in Francije. Ugotovimo lahko, da se Luksemburg in Avstrija uvrščata v vrh gospodarske razvitosti med državami EU-25 in da imata tudi največji delež tujih delavcev. Večja razhajanja se pojavijo pri Irski, Nemčiji ter Belgiji. Irska, ki se po stopnji razvitosti uvršča na drugo mesto, se po deležu tujih delavcev ne uvršča med države z največjim deležem tujih delavcev. Drugačna slika je pri Nemčiji in Belgiji. Delež tujih delavcev je v obeh omenjenih državah blizu desetih odstotkov, po gospodarskih kazalcih pa se uvrščata v zgornjo polovico držav EU-25.

5.3 Migracije in pretok delovne sile v Sloveniji

V obdobju zadnjih dvajsetih let se je obseg meddržavnih selitev državljanov Slovenije zmanjšal. To velja tako za priselitve, kot za odselitve. Povprečni letni obseg priselitve se je od

8700 v 80. letih 20. stoletja zmanjšal na 2500 v 90. letih 20. stoletja. Povprečni letni obseg odselitev pa s 5200 na 3200 v enakem obdobju. Neto migracijski tok je bil z izjemo let 1991–1992 ves čas pozitiven. Povprečni letni neto selitveni prirast je znašal v 80. letih 20. stoletja 3500 oseb, v 90. letih 20. stoletja pa le še 170 oseb.

Tako v 80. kot v 90. letih 20. stoletja so pretežni del priselitev predstavljali državljani Hrvaške, Bosne in Hercegovine ter Jugoslavije. V 80. letih 20. stoletja 93 %, v 90. letih 20. stoletja 75 %. V 90. letih 20. stoletja so 11 % vseh priselitev predstavljali državljani Nemčije in Avstrije. Struktura odselitev se je v 90. letih 20. stoletja zelo spremenila glede na 80. leta. V 80. letih 20. stoletja je kar 90 % vseh odselitev potekalo v omejene tri države na območje nekdanje Jugoslavije, v 90. letih pa te predstavljajo le še 47 % vseh odselitev. V 90. letih se je največ državljanov Slovenije preselilo v Nemčijo (19 %), na Hrvaško (19 %), v Jugoslavijo (16 %), Bosno in Hercegovino (13 %) ter Avstrijo (13 %). Največji neto migracijski tok v obeh desetletjih je značilen za Bosno in Hercegovino (24400 oseb), Hrvaško (7200 oseb) in Jugoslavijo (1800 oseb). Največji negativni neto migracijski tok je bil v 80. letih značilen za Avstrijo, v 90. letih pa za Jugoslavijo in Nemčijo (Bevc, 2000, str. 50-52).

Slovenija je s članstvom v Evropski uniji sprejela obveznosti skupnosti, ki sporazumno rešuje in priznava državljanom zunaj držav skupnosti pravico do azila, zatočišča, pravice iz človekoljubnih razlogov in pravice vsem državljanom in tujcem s stalnim prebivališčem do družinskega združevanja. S članstvom je Slovenija sprejela načelo svobodnega gibanja ljudi iz držav članic Evropske unije, ki ne bodo potrebovali delovnih dovoljenj ali dovoljenj za stalno gibanje.

Tabela 7: Razlogi za odhod v tujino, 1998 (v %)*

Razlogi	PO	CZ	SK	HU	SI	BG	RO	U	BR
PULL dejavniki									
Življenjski pogoji	83	73	81	66	51	46	39	64	67
Plače	75	67	78	58	45	47	97	58	58
Izkušnje drugih	71	55	75	45	33	38	85	46	49
Dobra zaposlitev	73	42	55	45	41	29	83	37	38
Več svobode	42	36	65	36	21	25	68	41	44
PUSH dejavniki									
Etični problemi	29	25	56	34	14	12	41	17	23
Ekonomski pogoji	61	48	64	45	32	33	70	43	48

* Deleži se nanašajo na delež anketiranih prebivalcev, ki so odgovorili, da bi odšli v tujino zaradi določenega razloga.

Vir: IOM, 1998.

Primerjava etičnih in ekonomskih pogojev v Sloveniji z ostalimi postsocialističnimi državami nas navaja k ugotovitvi, da »push« dejavniki v Sloveniji niso močni. Tudi »pull« dejavniki so za prebivalce Slovenije dosti manj pomembni kot za katerokoli drugo obravnavano državo. Čeprav Slovenci lahko v tujini zaslužijo več in imajo boljše življenjske pogoje, pa so v

primerjavi z ostalimi zajetimi državami v študijo IOM, precej bolj zadovoljni z razmerami doma.

Tabela 8: Razlogi za neodhod v tujino, 1998 (v %)*

	PO	CZ	SK	HU	SI	BG	RO	U	BR
Navezanost na dom									
Družina in prijatelji	86	89	87	91	88	73	87	91	91
Dobra družba	72	51	54	53	72	57	54	35	48
Pričakovanje izboljšanja	62	42	54	65	69	40	48	54	48
Ovire za odhod									
Tveganost migracije	73	71	70	71	79	61	71	78	75
Legalni problemi	60	31	53	58	68	58	82	77	54
Slabo ravnanje s tujci	64	37	52	55	58	47	68	59	46
Slabe izkušnje drugih	46	16	23	34	43	18	25	28	25

* Deleži se nanašajo na delež anketiranih prebivalcev, ki so navedli določeni razlog.

Vir: IOM, 1998.

Prebivalci Slovenije imajo tesne vezi z družino in lokalnim okoljem, kar je značilno tudi za anketirance v drugih obravnavanih državah. Visok je tudi odstotek anketirancev, ki verjamejo, da imajo tisti, ki so odšli v tujino, slabe izkušnje. Za Slovence velja kombinacija dobre situacije doma in poznavanja slabih izkušenj delavcev v tujini, kar jih spodbuja k temu, da ostajajo doma in da ne razmišljajo o odhodu v tujino (Bevc, 2000, str. 78).

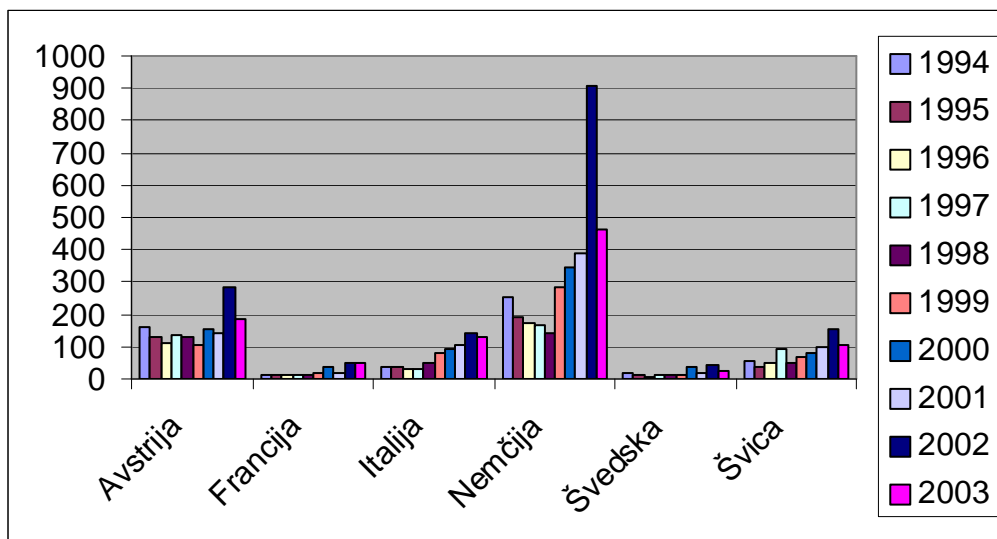
Tabela 9: Delež tujih državljanov med vsemi tujci v Sloveniji v letih 1998–2003

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Avstrija	0,45	0,46	0,44	0,51	0,54	0,54
Češka	0,15	0,19	0,17	0,17	0,18	0,17
Francija	0,19	0,23	0,21	0,20	0,25	0,33
Italija	1,1	0,91	0,86	0,87	0,87	0,85
Madžarska	0,12	0,12	0,12	0,14	0,14	0,14
Nemčija	0,95	0,85	0,87	0,90	0,94	0,95
Nizozemska	0,09	0,09	0,08	0,08	0,10	0,11
Poljska	0,11	0,10	0,10	0,12	0,13	0,12
Velika Brit.	0,16	0,17	0,19	0,19	0,18	0,22
Švica	0,09	0,08	0,10	0,10	0,10	0,11
Rusija	0,81	0,70	0,71	0,87	0,82	0,79
Bosna in H.	46,0	47,3	50,6	50,4	49,2	49,3
Hrvaška	15,7	15,8	15,7	15,9	16,2	15,8
Srbija	22,46	20,1	15,5	15,3	16,2	17,2
Azija	0,88	0,76	0,88	1,05	1,14	1,23
Amerika	0,49	0,44	0,48	0,59	0,65	0,74
Skupno št. tujcev	33454	42524	42279	45273	44693	45294

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 1999-2003.

Največji delež tujega prebivalstva v Sloveniji predstavljajo državljani nekdanjih jugoslovanskih republik, kjer imajo najvišji delež državljani Bosne in Hercegovine. Iz tabele 9 je razvidno, da se je odstotek tujih prebivalcev v letih 1998 do 2003 vseskozi povečeval.

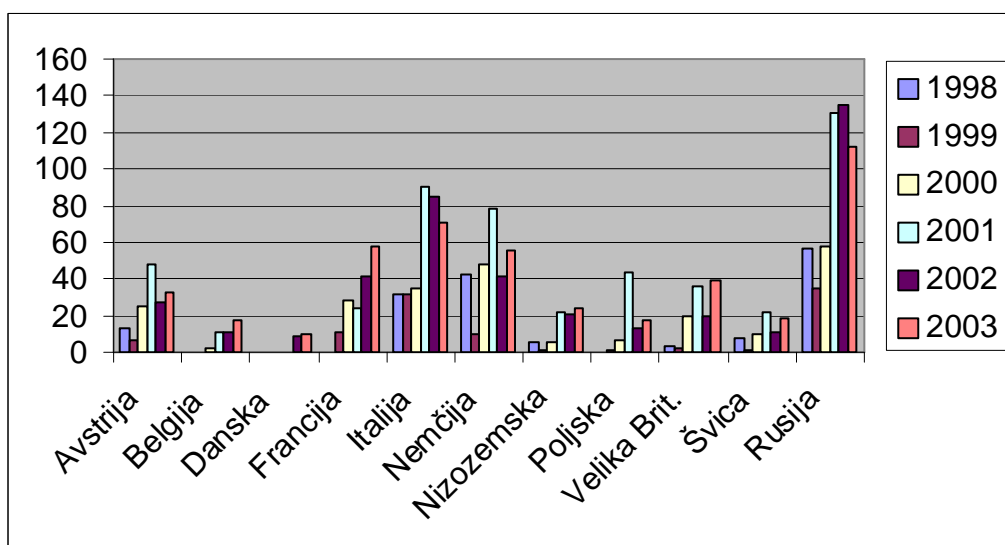
Slika 11: Državljeni Republike Slovenije, odseljeni v tujino, po državah novega prebivališča v obdobju 1994–2003

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 1995-2003.

S slike 11 je razvidno, da se je v letih 1994–2003 odseljevanje Slovencev v države Evropske unije povečevalo. Največ Slovencev se je odselilo v Nemčijo, v letu 2002 kar 907 (glej priloge).

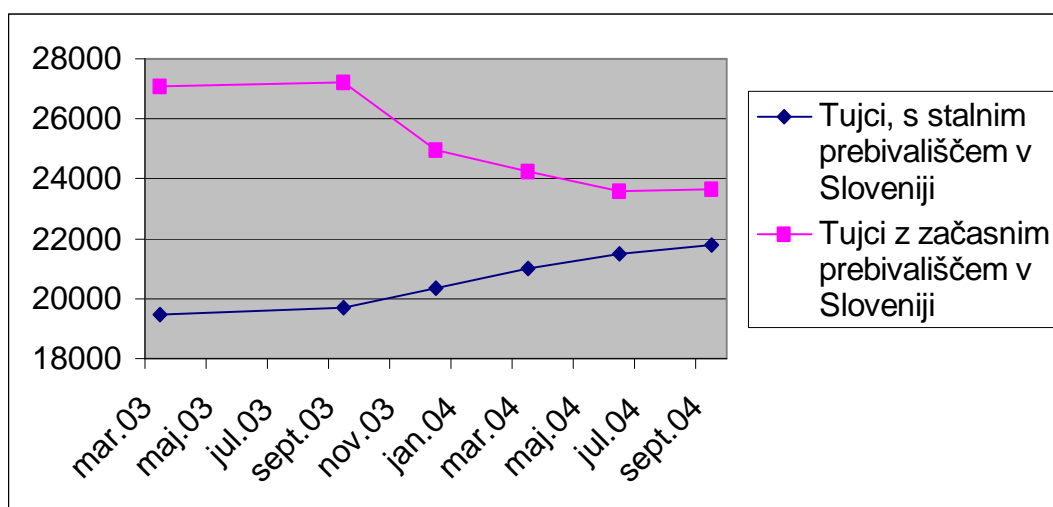
Slika 12: Priseljeni iz tujine v Slovenijo po državi državljanstva iz izbranih držav v obdobju 1998–2003

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 1999-2003.

V letu 2003 se je v Slovenijo priselilo 9279 prebivalcev, največ po letu 1996. V tujino se je odselilo 5867 prebivalcev. Selitveni prirast (3412 prebivalcev) je pozitiven samo zaradi selitvenega gibanja tujcev. Iz države se je namreč znova odselilo več državljanov Republike Slovenije, kot se jih je v državo priselilo. Slovenija ima že dolgo značaj imigratske države. Neto selitveni prirast je bil v obdobju 1982–1990, 31700 oseb, 1991–1998, 1380 oseb. Po letu 1998 smo priča pozitivnemu neto selitvenemu prirastku oseb iz Evropske unije (Statistični urad Republike Slovenije). S slike 12 je razviden naraščajoč trend priseljevanja državljanov Italije, Nemčije ter Avstrije.

Slika 13 :Tujci v Sloveniji ob vstopu v Evropsko unijo

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2005.

Po septembru 2003 je v Sloveniji število tujcev s stalnim prebivališčem začelo naraščati in septembra 2004 doseglo številko 21793. V enakem obdobju pa se je število tujcev z začasnim prebivališčem zmanjšalo s 27097 na 23652 (glej sliko 13). To pomeni, da si je v obdobju vključevanja Slovenije v Evropsko unijo veliko število tujcev uredilo stalno prebivališče v Sloveniji. Vendar glede na raziskave (Borjas, 1999; Bruckner, 2000; IOM, 1998) je potencial Slovenije za migracije glede na druge države vzhodne in srednje Evrope majhen. To lahko utemeljimo z naslednjimi dejstvi:

- Slovenija je relativno dobro razvita država, saj po kazalcu, ki je najpogosteje uporabljen za mednarodne primerjalne razvitosti, to je BDP na prebivalca, dosega okoli 75 % povprečja Evropske unije oziroma raven najmanj razvitih članic v EU-15.
- Slovenija sodi v skupino držav z najbolj človeškim dejavnikom; po omenjenem indeksu razvitostim človeških virov je precej pred državami, s katerimi smo sočasno vstopili v Evropsko unijo.
- Slovenija uspešno uveljavlja politiko policentričnega razvoja in pomoči manj razvitim regijam. Razlike med prestolnico in ostalimi regijami so očitne, vendar so v primerjavi z nekaterimi državami članicami Evropske unije sorazmerno majhne (Bevc, 2000, str. 27–28).

Slovenija se zaveda, da možnosti zaposlovanja na enotnem trgu Evropske unije s seboj prinašajo potencialno nevarnost odliva visoko kvalificirane delovne sile. Mednarodne raziskave, ki se ukvarjajo z migracijskimi potenciali srednje- in vzhodnoevropskih držav (IOM), ločijo med državami z zelo velikimi potencialnimi odselitvami, državami z močno nagnjenostjo h kratkoročnim delovnim selitvam in državami z zelo majhnim potencialnim odseljivanjem. Slovenija se je med članicami, ki so se nazadnje pridružile Evropski uniji, uvrstila v tretjo skupino, torej v skupino držav z zelo majhnim obsegom potencialnega odseljivanja prebivalcev.

5.3.1 Delovanje Vlade Republike Slovenije na področju pretoka delovne sile

Po preteku prvih dveh mesecev od vstopa Slovenije v Evropsko unijo je Vlada ugotovila, da so sprejeti ukrepi na področju prostega gibanja delavcev vzpostavili učinkovit sistem spremljanja stanja in gibanja na slovenskem trgu dela ter da po vstopu Slovenije v Unijo ni prišlo do čezmernega priliva tuje delovne sile s strani držav članic Evropske unije, ki bi povzročal motnje na slovenskem trgu dela. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je v sodelovanju z drugimi pristojnimi ministrstvi vzpostavilo tudi učinkovit sistem priznavanja kvalifikacij za opravljanje reguliranih poklicev.

Države, ki so v skladu s Pogodbo o pristopu na podlagi nacionalne zakonodaje v celoti liberalizirale dostop slovenskim državljanom na njihove trge dela, so Irska, Švedska ter Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske. Slovenija je v skladu z načelom vzajemnosti uveljavila enakovredne ukrepe, kar pomeni, da državljanji teh držav za zaposlitev v Sloveniji od 1. maja 2004 ne potrebujejo delovnega dovoljenja.

Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Francija, Grčija, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Španija ter države Evropskega gospodarskega prostora (EGP–Islandija, Lichtenstein in Norveška) pa niso v celoti liberalizirale dostopa na njihove trge dela za slovenske državljane. Za vse te države Slovenija uveljavlja načelo vzajemnosti.

Avstrija dosledno upošteva določbe iz Pristopne pogodbe in je slovenskim državljanom, ki so že 12 mesecev ali več zaposleni v Avstriji, omogočila prost dostop na avstrijski trg dela. Kljub temu pa je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve konec februarja 2004 začelo s tehničnimi razgovori za sklenitev bilateralnega sporazuma na področju zaposlovanja.

Italijanska vlada je sprejela odlok, s katerim določa, da za vse državljane novih držav članic EU izda 20000 delovnih dovoljenj po poenostavljenem postopku. Sloveniji je posredovala pobudo za sklenitev bilateralnega sporazuma o zaposlovanju na maloobmejnih območjih (območje Videmskega sporazuma), ki jo je Slovenija sprejela kot dobro osnovo za začetek pogovorov o sklenitvi sporazuma. Ta naj bi veljal na celotnih ozemljih obeh držav pogodbenic s specifično ureditvijo na maloobmejnih območjih. Italija na slovensko pobudo uradno še ni odgovorila.

Zaposlovanje državljanov novih držav članic Evropske unije je v Sloveniji izenačeno z zaposlovanjem slovenskih državljanov. Delavec iz omenjenih držav mora za zaposlitev v Sloveniji izpolnjevati enake pogoje kot domači delavci ter ima enake obveznosti in pravice kot domači delavci v skladu z veljavno nacionalno zakonodajo. Za zaposlovanje državljanov tretjih držav je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve izdalo uredbo o določitvi kvote delovnih dovoljenj, s katero je omejilo število državljanov tretjih držav na slovenskem trgu dela.

Slovenski delodajalec, ki zaposli državljana nove države članice oziroma države EU-15, ki je popolnoma liberalizirala dostop na svoje trge dela za slovenske državljane, mora Zavodu RS za zaposlovanje v skladu s Pravilnikom o evidencah le prijaviti delavce iz omenjenih držav. Prijava delavcev ni pogoj za dostop na slovenski trg dela, pomeni le evidentiranje in spremljanje stanja na trgu dela. Zavod RS za zaposlovanje pripravlja tedenska poročila stanja na trgu dela, ki jih redno spremlja Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Z vstopom v Evropsko unijo je v okviru Zavoda RS za zaposlovanje (ZRSZ) začel delovati EURES (European Employment Service), ki predstavlja omrežje javnih služb za zaposlovanje in njihovih nacionalnih partnerjev iz držav članic in deluje zaradi uresničevanja prostega pretoka delavcev med državami članicami ter s tem uravnava skupni trg dela v Evropski uniji. V ZRSZ delujejo štiri t. i. eures svetovalci (območne službe ZRSZ Ljubljana, Maribor, Koper in Nova Gorica) in en manager, letos pa ZRSZ usposablja tudi t. i. EURES asistente v drugih območnih službah Zavoda, ki bodo strankam posredovali osnovne informacije o tematiki (Tuja delovna sila ne povzroča motenj na slovenskem trgu dela, 2004).

6 SKLEP

Evropska unija je od ustanovitve Evropske skupnosti za premog in jeklo aprila leta 1951 do danes naredila velik korak k skupnemu trgu in prostemu pretoku oseb. Kljub vsemu pa je čas, ko bodo prebivalci Evrope prosto in brez omejitev iskali boljšo zaposlitev kjerkoli v Evropi, najbrž še daleč. Načelo svobodnega pretoka ljudi postopno prehaja v načela migracijske politike držav članic Evropske unije, vendar morajo delavci pri realizaciji selitve iz ene države v drugo izpolnjevati vrsto pogojev. Države članice Evropske unije želijo predvsem omogočiti prost pretok delavcev med nacionalnimi okolji, zato za notranje migracije veljajo veliko milejši pogoji kakor za zunanje, vendar samo za državljane držav Evropske unije.

Kot je pokazal poskus predvidevanja glavnih migracijskih tokov v Evropi s pomočjo teoretičnih ekonomskih modelov in dejavnikov potiska in potega, kaže, da se migracije ne odvijajo izključno zaradi ekonomskih vzgibov. V praksi se je pokazalo, da ljudje odločitve večkrat sprejemamo na podlagi socialnih, kulturnih in drugih argumentov, ki so težko merljivi in se ne uklanjajo ekonomski logiki.

Slovenski prebivalci v povprečju nismo nagnjeni k visoki mednarodni mobilnosti. Povprečen Slovenec se na tvegano, negotovo pot v tuje okolje ne poda zlahka. Po tej značilnosti smo zelo evropsko naravnani. Ovire za mednarodno mobilnost so še vedno visoke in se najbolj odražajo v znanju jezika in kulturnih razlikah. Stroški za preselitev družine in šolanje oseb so zelo visoki in prav tako ovirajo mobilnost. Večina evropskih trgov dela je razmeroma zaprtih in reguliranih, kar pomeni, da imamo Slovenci vrsto težav pri uveljavljanju svojih pravno deklariranih pravic. Višji dohodki v tujini so sicer vabljivi, vendar večinoma ne izražajo tudi cenovne razlike v življenjskih stroških. Razmeroma nižji življenjski standard Slovencev je lahko le pogojno razlog za emigracijo. Prebivalci Slovenije imamo na voljo poleg zaposlitve v formalnem sektorju še druge, družinske vire ter sivo ekonomijo. Poleg tega živimo v državi, ki je blizu Evropske unije, smo dobro obveščeni o potrebah po delavcih, pa tudi o velikokrat neljubem sprejemu tujcev.

Z vključitvijo Slovenije v Evropsko unijo se je povečala prostorska mobilnost prebivalstva, povečal se je obseg različnih oblik migracij in obseg priseljevanja iz tretjih držav. Občasne povečane mobilnosti in migracije prebivalstva so skoraj nujnost za majhne države, kot je Slovenija. To velja še toliko bolj, če država ni bogata in ne vlaga dovolj v svoje perspektivne dejavnosti in znanje ljudi. Na tem področju moramo biti še posebej pozorni na odliv mladega, tehnično dobro izobraženega kadra, ki ne bo našel dobrih pogojev za delo in bivanje doma, kar pa zna biti cena za vstop Slovenije v Evropsko unijo.

Slovenija bo zaradi negativnih demografskih trendov in strukturnih potreb trga nujno potrebovala pozitivni neto migracijski tok, ki bo omogočil normalno demografsko in gospodarsko reprodukcijo države in gospodarski razvoj. Tu pa se zastavlja vprašanje, kako določiti migracijsko politiko kot eno vitalnih ekonomskih politik slovenske države in kako uravnavati migracijske tokove glede na demografske, socialne in gospodarske cilje.

LITERATURA

1. Aristovnik Aleksander, Kešeljevič Aleksander: Zakaj Slovenija potrebuje tujce. Finance, Ljubljana, 2004, 66, str. 16–17.
2. Bevc Milena, Prevolnik-Rupel Valentina, Verlič Christensen Barbara: Meddržavne selitve in imigracijska politika v razvitih državah s poudarkom na državah Evropske zveze. IB revija, Ljubljana, 2000, 2, str. 72–88.
3. Bevc Milena, Prevolnik-Rupel Valentina, Verlič Christensen Barbara: Migracije v Sloveniji v luči vključitve v EU. Ljubljana : Inštitut za Ekonomska raziskovanja, 2000. 107 str.
4. Glinšak Barbara: Zaposlovanje državljanov EU v Sloveniji in nasprotno po 1. maju 2004. Finance, Ljubljana, 2004, 97, str. 17.
5. Grilc Peter, Knez Rajko, Ilešič Tomaž: Pravo Evropske unije. Ljubljana : Cankarjeva založba, 2001. 811 str.
6. Migration Potential in Central and Eastern Europe. Geneva : IOM, 1998. 109 str.

7. Kenda Albina: Iz EU ali pristopnic je pri nas malo zaposlenih. Finance, Ljubljana, 2004, 33, str. 9.
8. Klinar Peter: Mednarodne migracije. Maribor : Obzorja, 1976. 306 str.
9. Klinar Peter: Mednarodne migracije v kriznih razmerah. Maribor : Obzorja, 1985. 212 str.
10. Končar Polonca: Mednarodno delovno pravo. Ljubljana : Uradni list Republike Slovenije, 1993. 187 str.
11. Kumar Andrej: Mednarodna ekonomika-učbenik. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 258 str.
12. Lušič Hacin Marina: Multikulturalizem in migracije. Ljubljana : ZRC SAZU, 1999. 269 str.
13. Malačič Janez: Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2003. 378 str.
14. Moussis Nicolas: Evropska unija. Ljubljana : Litera picta, 1999. 575 str.
15. Pajnik Mojca, Zavratnik Zimic Simona: Migracije – Globalizacija – Evropska unija. Ljubljana : Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije, 2003. 346 str.
16. Pernek Franc: Gospodarski sistem Slovenije. Maribor : Pravna fakulteta, 1995. 498 str.
17. Potočnik Janez: Evropsko pravo. Zbirka gradiv šole evropskega prava. Ljubljana : Primath, 2004. 891 str.
18. Senjur Marjan: Gospodarski razvoj in razvojna ekonomika. Radovljica : Didakta, 1991. 375 str.
19. Služba za odnose z javnostjo: Z Avstrijo naj bi v kratkem sklenili bilateralni sporazum. Finance, Ljubljana, 20.4.2004, str. 9–10.
20. Služba za zakonodajo: Temeljni akti Evropskih skupnosti. Ljubljana : Uradni list Republike Slovenije, 2002. 383 str.
21. Stoviček Klara: Vplivi migracijskih tokov na trg delovne sile ob širitvi Evropske unije. Diplomaska naloga. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 45 str.
22. Testen Jana: Pravice iz sistemov socialne varnosti za državljane EU. Finance, Ljubljana, 2004, 59, str. 17–18.
23. Tratnik Matjaž: Osnove prava Evropske unije. Maribor : Obzorja, 2004. 264 str.
24. Trends in International Migration. Paris : OECD, 1997. 272 str.
25. Trends in International Migration. Paris : OECD, 1999. 328 str.
26. Trends in International Migration. Paris : OECD, 2003. 372 str.
27. Turk Dunja: Priznavanje poklicnih kvalifikacij v EU. Finance, Ljubljana, 2005, 71, str. 32.
28. Turk Dunja: Zaposlovanje tujcev v Sloveniji. Finance, Ljubljana, 2005, 71, str. 31.
29. Verlič Christensen Barbara: Evropa v precepu med svobodo in omejitvami migracij. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2002. 222 str.
30. Vršaj Egidij: Slovenija in evroregije. Ljubljana : Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček, 2004. 281 str.
31. William J. Carrington, Enrica Detragiache: How big is the Brain Drain. [URL:<http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp98102.pdf>], 2. 4. 2005.
32. Zupan Borut: Evropska skupnost na prehodu v Evropsko unijo. Ljubljana : CMSR, 1993. 114 str.

VIRI

1. Amsterdamska pogodba. [URL:<http://www.vurs.gov.si/zakonodaja/>], 15. 2. 2005
2. Ekonomika Evrope. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1995. 304 str.
3. European Social Statistics. Luxemburg : Office for official Publications of the European Communities, 2001. 233 str.
4. Eurostat. [URL: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/newcronos/reference>], 28. 2. 2005.
5. International organization for Migration. [URL: <http://www.iom.int/>], 14. 2. 2005.
6. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. [URL:<http://www.nrpslo.org/>], 22. 1. 2005
7. Ministrstvo za notranje zadeve. [URL:<http://www.mnz.si/>], 10. 1. 2005.
8. Pogodba iz Nice. [URL:<http://www.vurs.gov.si/zakonodaja/>], 15. 2. 2005
9. Pogodba o Evropski uniji. Maastricht. [URL:<http://www.vurs.gov.si/zakonodaja/>], 15. 2. 2005
10. Recent demographic developments in Evrope. Strasbourg : Council of Europe, 2001. 101 str.
11. Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana : DZS, 1997. 1714 str.
12. Slovenija, doma v Evropi. [URL: <http://www.evropa.gov.si/>], 10. 2. 2005.
13. Statistični urad Republike Slovenije.
[URL:http://www.stat.si/tema_demografsko_trg.asp], 2. 3. 2005.
14. Temeljni akti Evropskih skupnosti. Uradni list Republike Slovenije : Ljubljana, 2002. 383 str.
15. Tuja delovna sila ne povzroča motenj na slovenskem trgu dela. [URL: <http://www.finance-on.net/>], 15. 2. 2004.
16. Veliki slovar tujk. Ljubljana : Cankarjeva založba, 2002. 1303 str.
17. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. [URL:<http://www.wss.gov.si/>], 1. 2. 2005.

PRILOGE

Priloga 1: BDP na prebivalca v PPS v državah Evropske unije v izbranih letih (1995–2004)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	15200	19800	20500	21200	21400	22300
EU-15	16900	21700	22500	23200	23300**	24300**
Belgija	18300	23100	24000	24700	25200	26400**
Češka	10700*	12800	13500	14300	14700	15600**
Danska	19000	25100	25800	25700**	26100**	27200**
Nemčija	18200	22100	22500	23000	23100	24000**
Estonija	5400*	8600	9200	9900	10400	11200**
Grčija	11000	14300	15100	16400	17300	18400**
Španija	13300	18100	18900	20000	20900**	21800**
Francija	17500	22500	23500	23900	23700	24800**
Irska	15100	25000	26500	28100	28300	30000**
Italija	17600	22000	22800*	23100*	22800**	23400**
Ciper	13100*	17000	18300	17700	17600	18200**
Latvija	4500*	7000	7700	8200	8800	9800**
Litva	5200*	7600	8300	9000	9800	10700**
Luksemburg	27200	43200	43600	45000	45900	48400**
Madžarska	7600*	10600	11500	12400	12900	13800**
Malta	-	15400	15100	15500	15600	16100**
Nizozemska	18300	24000	25400	25800	25800	26700**
Avstrija	19700	25300	25400	25900	26100	27100**
Poljska	6200*	9100	9400	9700	9800	10600
Portugalska	11000	15300	15800	16200	16000	16400**
Slovenija	10400*	14500	15300	15900	16400	17500**
Slovaška	6800*	9500	10000	10900	11200	12000**
Finska	16100	22600	23300	24100	24300	25700**
Švedska	18000	23700	23800	24300**	24600**	25900**
V. Britanija	16800	22500	23600	24900**	25500**	26800**

* Ocenjena vrednost

** Napoved

Vir: Eurostat, 2005.

Priloga 2: BDP na prebivalca v evrih v državah Evropske unije v izbranih letih (1995–2004)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	15200	19800	20500	21200	21400	22300
EU-15	17700	22700	23400	24100	24400	25400
Belgija	20900	24200	24700	25300	26000	27200
Češka	4100	5900	6600	7700	8000	8600
Danska	26300	32100	33100	33800	34700	36000
Nemčija	23600	25100	25700	26100	26200	26800
Estonija	2000	4300	4900	5500	5900	6600
Grčija	8500	11300	12000	12900	13900	15000
Španija	11400	15300	16200	17200	18200**	19500**
Francija	20000	23400	24200	24900	25300	26300**
Irska	14100	27100	29900	32600	33800	36000**
Italija	14600	20200	21400*	22100*	22600**	23300**
Ciper	10800	14300	15100	15600	16100	16800
Latvija	1500	3500	3900	4200	4200	4800
Litva	1300	3500	3900	4300	4700	5200
Luksemburg	33800	48500	49900	51100	53200	56500**
Madžarska	3300	5000	5700	6800	7200	7900
Malta	-	10600	10700	10800	10600	10800
Nizozemska	20500	25300	26800	27600	28000	28700**
Avstrija	23100	26300	26800	27300	27900	28900
Poljska	2700	4700	5400	5300	4800	5100**
Portugalska	8200	11300	11900	12400	12500	12900**
Slovenija	7700	10300	11000	11800	12300	13000
Slovaška	2800	4100	4300	4800	5400	6200
Finska	19400	25100	26100	27000	27500	28600
Švedska	21500	29300	27600	28800	29800	31000
V. Britanija	15000	26600	27100	28000	26800**	28700**

* Ocenjena vrednost

** Napoved

Vir: Eurostat, 2005.

Priloga 3: Stopnje brezposelnosti tujcev v državah Evropske unije 1. januarja 2002

	Št. brezposelnih tujcev (v 1000)	Št. zaposlenih tujcev (v 1000)	Delež brezposelnosti (%)
Danska	9,2	94,8	9,7
Ciper	0,9	32,5	2,8
Luksemburg	3,4	78,7	4,3
Nizozemska	90,0	1311,0	6,7
Slovenija	1,3	35,8	3,6
Finska	13,7	30,8	4,4
Švedska	21,7	171,1	12,6
Norveška	9,1	91,5	9,9

Vir: Eurostat, 2005.

Priloga 4: Letne neto plače na prebivalca v državah Evropske unije v PPS v izbranih letih (1995–2005)

	1995	2000	2001	2002	2003	2004
EU-25	-	-	-	-	-	-
EU-15	6700	-	-	-	-	-
Belgija	4200	5000	5300	5500	-	-
Češka	3600*	4200	4400	4900	5000	-
Danska	9400	12500	13000	13000**	13200**	13700**
Nemčija	8100	9700	9800	10000	9900	10000**
Estonija	2200*	3100	3200	3400	3700	4000**
Grčija	2800	3700	3900	4300	4400	4800**
Španija	5300	7100	4700	7800	8100**	-
Francija	6600	8500	9000	9200	-	-
Irska	6400	9500	10000	10300	10500	-
Italija	5200	6500	6800*	6900*	6900*	7100**
Ciper	5100*	6500	6900	6900	-	-
Latvija	1500*	2300	2500	2600	2900	3300**
Litva	1700*	2400	2500	2800	3100	3300**
Luksemburg	12400	17800	19100	20300	20400	-
Madžarska	2600*	3500	4000	4400	-	-
Malta	-	-	-	-	-	-
Nizozemska	8000	9900	10500	10800	10800	10900**
Avstrija	8400	10300	10300	10500	10500	10800**
Poljska	2100*	3300	3500	3500	-	-
Portugalska	3900	-	-	-	-	-
Slovenija	-	6800	7200	7400	-	-
Slovaška	2100*	3000	3100	3300	3400	3600**
Finska	6200	8600	9000	9400	9600	10100**
Švedska	7000	9800	10100	10300**	10300**	10600**
V. Britanija	7900	10800	11500	12100**	12100**	12700**

* Ocenjena vrednost

** Napoved

Vir: Eurostat, 2005.

Priloga 5: Deleži tujih delavcev med vsemi delavci po državah v obdobju 1988–1997

	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Avstrija	5,4	5,9	7,4	8,7	9,1	9,3	9,7	9,9	10,0	9,9
Belgija	-	-	-	-	-	-	-	7,8	8,2	7,9
Danska	2,2	2,3	2,4	2,4	2,6	2,7	2,9	3,0	3,1	
Francija	6,4	6,6	6,2	6,0	6,0	6,1	6,3	6,2	6,3	6,1
Nemčija	7,0	7,0	7,1	7,5	8,0	8,9	8,9	9,0	9,1	-
Irska	2,7	2,6	2,6	2,9	3,0	2,7	2,5	2,9	3,5	3,4
Italija	-	-	-	-	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2
Luksemburg	39,9	42,4	45,2	47,5	49,2	49,2	51,0	52,4	53,8	55,1
Nizozemska	3,0	3,2	3,1	3,3	3,5	3,3	3,3	3,2	3,1	2,9
Norveška	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,4	2,5	2,5	2,6	2,8
Portugalska	1,0	1,0	1,0	1,1	1,3	1,4	1,6	1,8	1,8	1,8
Španija	0,4	0,5	0,6	1,1	0,9	0,8	0,8	0,9	1,0	1,5
Švedska	4,9	5,2	5,4	5,3	5,3	5,1	5,0	5,1	5,1	5,2
Velika Brit.	3,2	3,2	3,2	3,1	3,5	3,5	3,6	3,4	3,4	3,4

Vir: OECD, 1999, str. 264-267

Priloga 6: Tuje prebivalstvo v petnajstih državah članicah Evropske unije v obdobju 1950–2001 (v deležu od celotnega prebivalstva)

	1950	1970	1982	1989	1990	1996	1999	2000	2001
Avstrija	4,7	2,8	4,0	4,3	6,2	9,0	9,2	9,3	9,4
Belgija	4,3	7,2	9,0	8,9	9,1	9,0	8,3	8,8	8,4
Danska	-	-	2,0	2,6	3,1	4,2	4,8	4,9	4,8
Finska	0,3	0,1	0,3	0,4	0,5	1,3	1,6	1,7	1,8
Francija	4,1	5,3	6,8	6,8	6,4	-	6,4	-	-
Grčija	0,4	0,2	0,7	-	1,7	1,5	1,5	-	-
Irska	-	4,6	6,7	2,4	2,3	3,2	3,2	3,3	-
Italija	0,1	-	0,5	0,7	1,4	1,3	1,9	2,2	-
Luksemburg	9,9	18,4	26,4	27,7	28,0	33,4	35,6	36,3	37,3
Nemčija*	1,1	4,9	7,6	7,9	8,2	8,8	9,0	8,9	-
Nizozemska	1,1	2,0	3,9	4,3	4,6	4,7	4,2	4,1	-
Portugalska	0,3	0,4	0,6	0,9	1,0	1,7	1,8	1,9	-
Španija	0,3	0,4	0,5	0,9	1,0	1,3	1,8	2,0	2,2
Švedska	1,8	5,1	4,9	5,4	5,6	6,0	5,6	5,5	5,4
Velika Brit.	-	-	3,9	3,3	3,3	3,4	3,8	4,1	-

* Nemški podatki za obdobje 1950–1990 ne vključujejo NDR

Vir: Recent demographic developments in Europe, 2001, str. 53

Priloga 7: Državljanji Republike Slovenije, odseljeni v tujino, po državah prihodnjega prebivališča

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Avstrija	161	132	111	136	131	108	157	142	282	188
Francija	12	10	12	13	14	19	37	20	49	47
Italija	36	37	33	31	47	78	90	102	145	127
Nemčija	252	194	174	165	143	282	348	391	907	463
Švedska	21	13	4	11	12	14	35	17	44	24
Švica	58	36	52	90	49	68	79	98	154	103
Bosna in H.	41	40	47	43	35	51	88	48	110	94
Evropa	878	687	723	749	642	840	1301	1230	2349	1575
Azija	-	5	1	2	5	12	49	28	38	29
Amerika	70	46	55	37	29	81	166	128	172	187
Skupaj	983	776	803	807	705	963	1559	1442	2624	1887

Vir: Statistični urad RS, 2005.

Priloga 8: Priseljeni iz tujine v Slovenijo po državi državljanstva v obdobju 1998–2003

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Avstrija	13	6	25	48	27	33
Belgija	-	-	2	11	11	17
Danska	-	-	-	-	9	10
Francija		11	28	24	41	58
Italija	32	32	35	90	85	71
Nemčija	42	10	48	78	41	56
Nizozemska	5	1	5	22	21	24
Poljska		1	6	44	13	17
Velika Brit.	3	2	20	36	20	39
Švica	8	1	10	22	11	18
Rusija	57	35	58	131	135	112
Slovenija	857	1362	935	1030	1432	1268
Bosna in H.	1083	1560	2016	2360	2531	2105
Hrvaška	548	403	906	1102	1307	1282
Srbija	680	310	660	880	1221	1499
Azija	108	31	84	174	158	196
Amerika	46	21	63	134	113	138
Skupaj	4603	4941	6185	7803	9134	9279

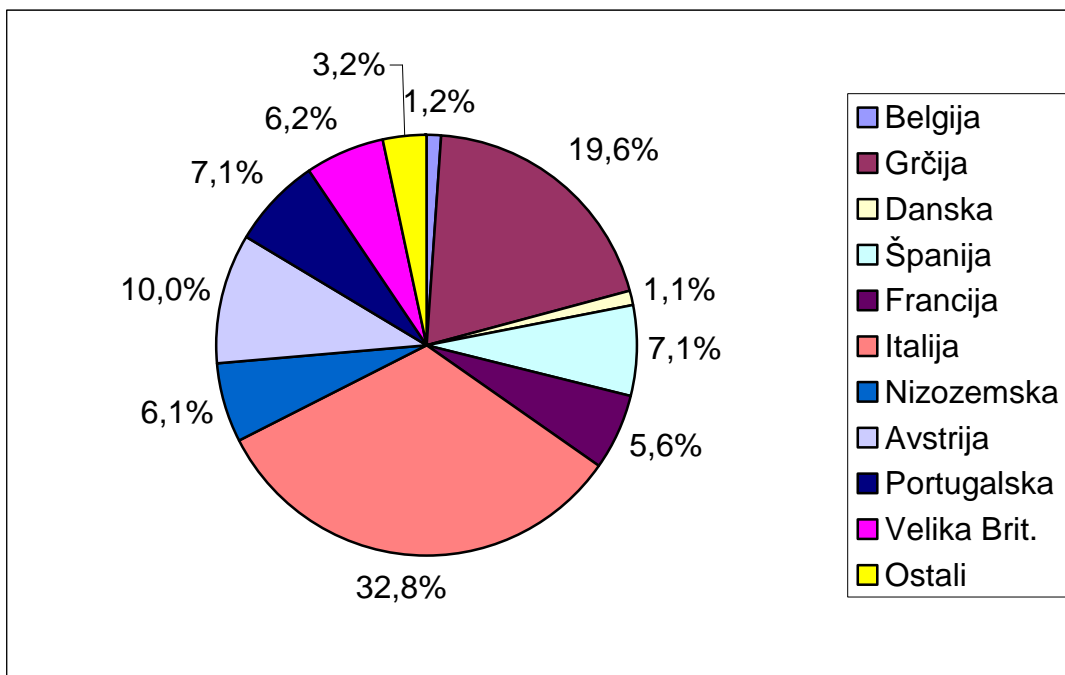
Vir: Statistični urad RS, 2005.

Priloga 9: Tujci v Sloveniji ob vstopu v Evropsko unijo

	30.3.2003	30.9.2003	31.12.2003	31.3.2004	30.6.2004	30.9.2004
Državljeni Republike Slovenije	1 950 211	1 950 968	1 951 139	1 951 144	1 951 913	1 953 251
Tujci s stalnim prebivališčem v Sloveniji	19 465	19 713	20 346	20 992	21 491	21 794
Tujci z začasnim prebivališčem v Sloveniji	27 097	27 220	24 948	24 234	23 600	23 652
Skupaj	1 996 773	1 997 919	1 996 443	1 996 370	1 997 004	1 998 697

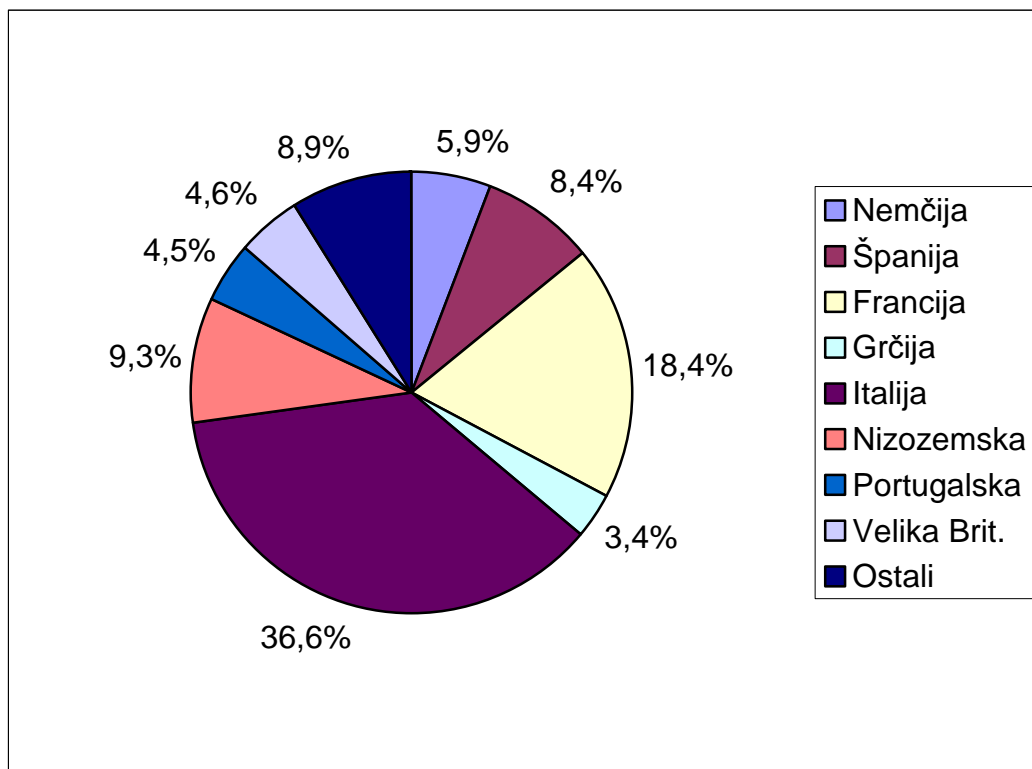
Vir: Statistični urad RS, 2005.

Priloga 10: Struktura tujega prebivalstva iz držav EU v Nemčiji v letu 1998 (nad 1 %)

Vir: European social statistics, Migracion, str. 76–77

Priloga 11: Struktura tujega prebivalstva iz držav EU v Belgiji v letu 1998 (nad 1 %)

Vir: European social statistics, Migracion, str. 76–77